

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Peternej

Protiteroristični ukrepi Zvezne republike Nemčije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Peternej

Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

Protiteroristični ukrepi Zvezne republike Nemčije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Ob tej priložnosti se zahvaljujem staršem in mentorju za podporo, pomoč in za potrpežljivost.

Protiteroristični ukrepi Zvezne republike Nemčije

ZRN se s terorizmom spopada že od 70. let prejšnjega stoletja, pri čemer je šlo od začetka za notranjepolitično motivirani terorizem. Vsekakor je danes ključnega pomena zunanje teroristično ogrožanje oz. islamistični terorizem, proti kateremu je ZRN sprejel vrsto ukrepov. Najprej sta predstavljena politični vidik boja proti terorizmu in pomembna zapuščina – Program notranje varnosti in Program krepitev notranje varnosti. Pozneje so prikazani zakonodajni ukrepi zoper terorizem, in sicer s poudarkom na sprejetju zakonodaje po letu 2001 (sprejetje varnostnih paketov). Za tretji del ukrepov proti terorizmu pa si natančneje ogledamo še institucionalno razporeditev v boju proti terorizmu. Pri tem ugotovimo, da je ZRN zelo dobro organiziran in pripravljen v boju proti terorizmu, in sicer ne samo na področju institucij, ampak na vseh področjih sprejemanja protiterorističnih ukrepov. Za konec pa si ogledamo še, kako vsi ti ukrepi vplivajo na človekove pravice in kako vanje posegajo.

Ključne besede: protiteroristični ukrepi, Zvezna republika Nemčija, boj proti terorizmu, islamistični terorizem.

Counter-terrorism measures of the Federal Republic of Germany

Since 1970s, the FRG has been confronted with terrorism. In this country, at the beginning the internal or politically motivated terrorism was present. Today, the most important are the external terrorist threats or Islamic terrorism, against which the FRG has adopted a series of measures. First, the political aspect of the fight against terrorism and important legacies of the Internal security programme and the Programme of strengthening internal security are presented. Later, legislative actions against terrorism are presented, focusing on the adaption of legislation after 2001 (adopting security packages). The third part of measures against terrorism offers a closer look to the institutional arrangement in the fight against terrorism. This enables us to find out that the FRG is well organised and prepared to fight terrorism. This does not include only the area of institutions, but all areas of adopting counter-terrorism measures. At the end, we look at how all these measures affect and interfere with the sphere of human rights.

Key words: counter-terrorism measures, Federal Republic of Germany, fight against terrorism, Islamic terrorism.

KAZALO

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	10
2.1	Predmet in cilji proučevanja	10
2.2	Hipoteze	11
2.3	Uporabljene metode	11
2.4	Temeljni pojmi	13
2.4.1	Terorizem	13
2.4.2	Protiteroristična dejavnost/protiterorizem	15
2.4.3	Boj proti terorizmu.....	15
3	TERORISTIČNA OGROŽENOST ZRN	17
3.1	Teroristične skupine/organizacije v ZRN skozi čas in danes.....	17
3.1.1	Frakcija rdeče armade	17
3.1.2	Revolucionarne celice	18
3.1.3	Gibanje 2. junij.....	18
3.1.4	Delavska stranka Kurdistan (PKK).....	18
3.1.5	Provincijska irska republikanska armada (Provisional Irish Republican Army – PIRA).....	19
3.1.6	Islamistični terorizem.....	19
3.1.7	Desnoekstremistične skupine.....	20
3.2	Teroristični napadi v ZRN	21
3.3	Novi terorizem	23
4	POLITIČNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN	25
4.1	Organi odločanja o strateških varnostnih vprašanjih v ZRN	25
4.1.1	Zvezni parlament	25
4.1.2	Zvezni kancler ZRN.....	26
4.1.3	Zvezni svet ZRN	27
4.1.4	Predsednik ZRN	28
4.1.5	Zvezna vlada ZRN	29
4.2	Varnostna paradigma v ZRN.....	30
4.3	Uradna politika oblasti ZRN v obravnavanju problematike terorizma.....	37
4.3.1	Program notranje varnosti.....	37
4.3.2	Program krepitve notranje varnosti.....	39
4.3.3	Zunanja politika ZRN v okviru spoprijemanja s terorizmom	40
5	ZAKONODAJNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN	41
5.1	Pregled pomembnejših zakonov, usmerjenih proti terorizmu, pred 11. septembrom 2001	41
5.1.1	Zakon o dopolnitvi prvega zakona k reformi Zakona o kazenskem postopku.....	41

5.1.2	Zakon o spremembi Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskemu postopku, Zakona o sodnem sistemu, Zakona o izvrševanju kazni	41
5.1.3	Zakon o spremembi uvedbenega zakona k Zakonu o sodnem sistemu	42
5.1.4	Zakon o boju proti terorizmu	42
5.1.5	Zakon o spremembi Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskem postopku, Zakona o zborovanju in Zakona o uvedbi uredbe kronske priče pri terorističnih kaznivih dejanjih	43
5.2	Zakonodaja v ZRN po 11. septembru 2001	43
5.2.1	Varnostni paket I	43
5.2.2	Varnostni paket II	44
5.3	Nekateri znani sodni procesi proti teroristom v ZRN	46
6	INSTITUCIONALNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN	49
6.1	Zvezno notranje ministrstvo (BMI)	49
6.2	Zvezni urad za zaščito ustavne ureditve (BfV).....	50
6.3	Zvezni urad za varnost v informacijski tehniki (BSI).....	53
6.4	Zvezni kriminalistični urad (BKA).....	55
6.5	Zvezna policija (BPOL).....	56
6.6	Zvezna vojska/Zvezna armada (Bundeswehr)	58
6.6.1	Kopenska vojska (HEER).....	59
6.6.2	Zračne sile (Luftwaffe)	60
6.6.3	Vojna mornarica	59
6.6.4	Operacije oboroženih sil ZRN	60
6.7	Vojaška protiobveščevalna služba (MAD).....	61
6.8	Zvezna obveščevalna služba (BND).....	62
6.9	Posebne organizacije za boj proti terorizmu	63
7	POSLEDICE PROTITERORISTIČNEGA DELOVANJA V ZRN – OMEJEVANJE SVOBODE IN ČLOVEKOVIH PRAVIC	67
8	ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	72
9	LITERATURA	76

SEZNAM SLIK

Slika 3.1: Prikaz števila terorističnih incidentov v ZRN v obdobju 1991–2004.....	23
Slika 4.1: Prikaz hierarhije političnih organov ZRN.....	29
Slika 4.2: Ponazoritev varnosti v družbi.....	30
Slika 6.1: Organizacija BfV.....	53
Slika 6.2: Organizacija BSI.....	54

SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 3.1: Teroristični napadi v ZRN v obdobju 1991–2004.....	21
---	----

1 UVOD

Ko je govor o protiterorističnih ukrepih neke države, se je treba vprašati o pomembnosti teh ukrepov in prav tako o učinkovitosti le-teh. Protiteroristični ukrepi se izvajajo z namenom preprečiti terorizem, čeprav to včasih pomeni spregledanje pri izpolnjevanju preostalih dolžnosti (kot npr. varovanje človekovih pravic). ZRN namenja protiteroristični dejavnosti oz. protiterorističnim ukrepom veliko pozornosti. Še posebej so se ukrepi zoper terorizem poostri in povečali v letu 2001, tj. po terorističnem napadu v ZDA. V okviru podpore, pomoči in sodelovanja z ZDA ter njene zunanje politike je tudi ZRN postal tarča terorističnih napadov.

Ker je ZRN federalno urejena država, to pomeni, da se politika v ZRN izvaja na dveh ravneh, in sicer na državni oz. zvezni ravni, na kateri se sprejemajo nacionalne odločitve, ki zadevajo vse federalne dežele ZRN, pa tudi na deželni ravni, na kateri vsaka dežela zase sprejema določene določitve, ki zadevajo samo dotično deželo. Ob napadu ali ogrožanju se o uvajanju in izvajanju predvidenih ukrepov ZRN ne odloča centralizirano, ampak o ukrepih odloča vsaka dežela zase, vendar vedno v sodelovanju z zvezno ravno in njeno pomočjo. Pristojnosti se lahko prenesejo celo na lokalno raven – na raven občin, ki so del posamezne dežele.

Ogrožanje ZRN se v zadnjih letih kaže predvsem glede mednarodnega terorizma – predvsem t. i. islamističnega terorizma, čemur primerni so tudi ukrepi zoper njega. Se pa je ZRN v 70., 80. in še 90. letih prejšnjega stoletja bojeval predvsem proti notranjemu terorizmu, ki je bil pozneje uspešno premagan.

V zadnjih letih so bili nemški protiteroristični ukrepi spoznani za precej uspešne, saj je bilo preprečenih in odkritih več načrtovanih terorističnih napadov. To gre vsekakor pripisati preventivni dejavnosti v okviru veljavne zakonodaje obveščevalnih služb in drugih organizacij ter tudi uspešnemu kazenskemu pregonu policije ob pomoči preostalih organov. Velik prispevek pa uspešnemu boju proti terorizmu dodata tudi konstruktivno mednarodno sodelovanje med različnimi državami in sodelovanje v različnih mednarodnih institucijah (EU, Nato, ZN ...).

V diplomskem delu bodo predstavljeni predvsem protiteroristični ukrepi na nacionalni ravni, kar pomeni, da mednarodni ukrepi ne bodo vključeni v nadaljnjo razpravo.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilji proučevanja

Predmet diplomskega dela so protiteroristični ukrepi Zvezne republike Nemčije. Iz tega sledi, da želim predstaviti, na kakšen način in s katerimi ukrepi se ZRN bori proti terorizmu, predvsem proti trenutno najbolj ogrožajočemu islamističnemu terorizmu, katerega grožnje se najbolj čuti po letu 2001. Za lažje razumevanje poglavitnega dela bom na začetku diplomskega dela na kratko predstavila tudi ogroženost ZRN zaradi terorizma, kajti na osnovi tega bom tudi lažje opredelila protiteroristične ukrepe ZRN. Ker protiteroristični ukrepi v današnjem času – sploh v kriznih obdobjih – hitro postanejo ekstremne narave, bo v diplomskem delu pojasnjeno tudi, v kakšni meri protiteroristični ukrepi v ZRN omejujejo človekove pravice.

Cilj diplomskega dela je, da podrobneje razčlenim in predstavim:

- **protiteroristične ukrepe ZRN na politični ravni** (kakšni so bili odzivi organov odločanja glede varnostnih vprašanj, morebitne spremembe vladne politike v boju proti terorizmu, odzivi predsednika ZRN ...);
- **protiteroristične ukrepe ZRN na zakonodajni ravni** (odzivanje zakonodajne veje oblasti – zveznega zbora (Bundestag) v boju proti terorizmu, sprejemanje protiterorističnih zakonov ...);
- **protiteroristične ukrepe ZRN na institucionalni ravni** (nove ustanovljene institucije z namenom preprečevanja terorizma – npr. ustanovitev t. i. GTAZ (das Gemeinsame Terrorismusabwehrzentrum), torej centra za preprečevanje terorizma; v ta sklop nameravam vključiti tudi predstavitve vseh drugih izvršilnih organov, ki se ukvarjajo s protiterorističnimi dejavnostmi in z ukrepi, oz. predstavitve predvsem njihovih ukrepov (npr. obveščevalne službe, policija (GSG 9), vojska ...).

2.2 Hipoteze

Hipoteza 1: Ker je bil ZRN od 70. let prejšnjega stoletja konstantno tarča različnih terorističnih skupin, se je ta za učinkovito preprečevanje terorizma temeljito organiziral na politični ravni pa tudi na zakonodajni in institucionalni ravni.

Hipoteza 2: Nemški politični organi so v boju proti terorizmu sprejeli več političnih programov in tudi korenito posegli v zakonodajo z več sklopi protiterorističnih zakonov.

Hipoteza 3: ZRN je institucionalno oz. strukturno visoko organiziran v boju proti terorizmu, saj je na področju preprečevanja terorizma delujočih več služb, organov in institucij, pri čemer pa največjo vlogo igrata BfV in BKA.

Hipoteza 4: Z vsemi sprejetimi protiterorističnimi ukrepi ZRN posega v človekove pravice in svobodo.

2.3 Uporabljene metode

Metodologija diplomskega dela se v osnovi navezuje na študijo primera, saj je proučevanje omejeno na terorizem oz. protiteroristične ukrepe v ZRN.

Ena izmed uporabljenih metod je *metoda zbiranja pisnih virov* in *virov, dostopnih prek svetovnega spleta*. Predvsem viri prek svetovnega spleta so mi ponudili dejanski vpogled v sistem protiterorističnih ukrepov ZRN, prav tako sem tako našla tudi aktualnejše podatke in tudi nekatere še ne tako obdelane podatke. Velika večina zbranih virov je v nemškem jeziku, kajti naša literatura ne ponuja podrobnejših informacij s tematiko nemške protiteroristične dejavnosti. Z *metodo analize in sinteze* sem poskušala podatke, pridobljene iz primarnih in sekundarnih virov (pri čemer so bili proučeni različni dokumenti – knjige, časopisni članki, revije, zakoni, različne politične raziskave na temo protiterorističnih ukrepov ZRN), združiti v smiselno celoto, ki bi prikazala dejansko stanje ZRN glede protiterorističnih ukrepov in njihovih posledic.

Začetni del diplomskega dela prikaže teroristično ogrožanje v ZRN skozi čas, pri čemer je z *zgodovinsko metodo* ponazorjena sprememba terorističnega ogrožanja, kar posledično vpliva na protiteroristične odzive. Prav tako se omenjena raziskovalna metoda pojavi še skozi diplomsko delo, v katerem so nekatere ključna dogajanja

umeščena v nekoliko širši kontekst (npr. ključna dogajanja po 11. septembru 2001 na področju protiterorističnih ukrepov).

V diplomskem delu sem uporabila tudi **komparativno metodo**, s katero sem si s proučevanjem na ravni primerjanja dejstev, odnosov in procesov pomagala razložiti nekatere razlike med terorističnim ogrožanjem v ZRN ali terorističnimi ukrepi države (razlike in podobnosti med posameznimi institucijami, službami, organi itn.).

Deskriptivna metoda pa je še ena izmed metod, zajetih v diplomskem delu. S to metodo sem si pomagala pri preprostem opisovanju določenih pojavov, pri katerih se nisem spuščala v iskanje vzrokov.

2.4 Temeljni pojmi

2.4.1 Terorizem

Do zdaj neke natančne, točno določujoče definicije terorizma še ni bilo sprejete. V znanosti in praksi pa se pojavljajo opredelitve, kaj naj bi terorizem predstavljal. Seveda ni treba omeniti, da je teh opredelitev več in da se med seboj nekatere tudi razlikujejo, vendar se v glavnih točkah stikajo ali pa so mnenja vsaj podobna.

Glede na to se terorizem označuje kot načrtovano, trajajoče/trajno nasilno dejanje z nekim določenim političnim ciljem; cilj teroristov je doseči vpliv na obnašanje nasprotnika. Omenjena opredelitev oz. groba definicija terorizma pa vsebuje pet pomembnih sestavin, ki služijo še natančnejši opredelitvi terorizma. Te sestavine oz. komponente so naslednje:

- Da lahko neka dejanja označimo kot terorizem oz. teroristična, se morajo zgoditi v nekem določenem časovnem okviru; biti mora več primerov izvajanja terorizma v nekem določenem časovnem obdobju, da jih lahko označimo kot terorizem (uboj tirana kot en sam dogodek torej ne sodi k terorističnemu dejanju).
- Pri terorizmu je vedno govor o načrtovanih akcijah, kar pomeni, da neko spontano nasilno dejanje (čeprav je prisoten politični cilj – npr. nasilje v demonstracijah) ne sodi k terorizmu.
- Kot že omenjeno, je ključni dejavnik terorizma politični cilj. Terorističnim organizacijam je skupno, da so vse njihove akcije pot k njihovem političnemu cilju (npr. organiziran kriminal se tako ne uvršča k terorizmu).
- Da lahko neka dejanja poimenujemo teroristična dejanja, je ključen tudi dejavnik terorističnih metod, ki so tu prav specifične – bistvo teh metod je, da v napadih nista vključeni samo t. i. bojujoči se strani, ampak tudi tretja stran – nedolžni civilisti (meja med udeleženci in neudeleženci je zbrisana).

Tako lahko rečemo, da je še posebno pri islamističnem terorizmu prav vsak lahko žrtev, če se le nahaja med napadom na lokaciji, kjer je napad izveden. Teroristične skupine s svojimi napadi ne želijo doseči vladanja v neki državi, ampak hočejo politično

spremembo. V tem se razlikujejo od različnih gverilskih vojn, katerih cilj pa je nasproten, torej vladanje na določenem ozemlju (Hirschmann 2006).

Nemški raziskovalec terorizma Franz Wördemann (1977, 176) je v svojem delu izjavil celo, da je cilj gverile posedovanje prostora, cilj terorizma pa posedovanje mišljenja (Hirschmann 2006).

Ker je ZRN član EU, se velikokrat pojavlja tudi ena izmed opredelitev terorističnih dejanj znotraj EU. Ta opredelitev pa je naslednja: teroristična kazniva dejanja so ta, ki jih izvaja ena oseba ali skupina oseb proti enemu človeku ali več deželam, z namenom prestrašiti prebivalstvo in oškodovati ali uničiti politično, gospodarsko ali družbeno strukturo napadene dežele (Grässle - Münscher 2002, 8).

V literaturi lahko zasledimo več različnih opredelitev, ki opisujejo pojavne oblike terorizma. Kot že pri poskusu definiranja pojma se tudi pri pojavnih oblikah poskusi opredeljevanja razlikujejo. Omenili bomo nekatere opredelitve pojavnih oblik terorizma, ki bodo pripomogle k večjemu razumevanju pojma.

Pojavne oblike terorizma imajo v različnih obdobjih različni pomen in odzivnosti. Obstajajo pa razlike v izvedbi, saj se za način in pomoč pri izvedbi uporabljajo tudi ljudje, živali, prevozna sredstva, različni tehnični pripomočki in drugo (Purg 1997, 37).

Podbregar (2008, 23–25) meni, da najsplošnejšo opredelitev pojavnih oblik terorizma zasledimo v Wikipediji, kjer so pojavne oblike terorizma zelo nazorno prikazane kot:

- atentat,
- samomorilski napadi,
- kemični terorizem,
- biološki terorizem,
- jedrski terorizem.

Obstaja tudi delitev pojavnih oblik glede na konvencionalni in nekonvencionalni terorizem. H konvencionalnemu terorizmu sodijo: atentati, požigi, podstavljanje eksplozivnih teles, zajetje talcev, ugrabitve, ugrabitve letal in drugih prevoznih sredstev,

zasedba, oboroženi ropi in napadi na različne infrastrukturne zmogljivosti, sabotaže in lažni preplahi.

K nekonvencionalnemu terorizmu pa uvrščamo uporabo orožja za množično uničevanje v teroristične namene in uporabo biološkega orožja. Prav tako pa se v to skupino uvršča tudi t. i. kibernetični terorizem, ki postaja vse bolj aktualen (Čaleta in Anžič v Podbregar 2008, 26–29).

2.4.2 Protiteroristična dejavnost/protiterorizem

Pri poskusu natančnejše opredelitve protiterorizma oz. protiteroristične dejavnosti naletimo še na večjo težavo. Tu se teoretiki sploh ne trudijo postavljati definicij in opredelitev, saj načelno ni neki samostojen pojem. Protiterorizem izhaja iz terorizma, saj gre za ukrepe za njegovo preprečitev, omejitev. Protiteroristično dejavnost lahko torej označimo kot vrsto nekih ukrepov znotraj nekega pravnega okvira za preprečitev terorizma. Pri tem bojevanju je treba uporabljati sredstva, ki so sorazmerna sredstvom teroristov. Treba je omeniti, da se ravno zaradi vseh vzporednic med pojmom protiterorizem in terorizem ustvari posebna simetrija in v določenih kontekstih se razlika med tema dvema pojmom celo izniči (Fossati 2005, 10).

Z omenjeno problematiko se je ukvarjal že Laurent Dispot, ki je v nekem svojem eseju v 70. letih prejšnjega stoletja zapisal, da je protiterorizem pojmovno protislovje in da je del sistema. Prav tako je opozoril na dejstvo, da se že terorizem predstavlja kot neke vrste protiterorizem, saj je ta odpor proti nekemu obstoječemu terorju. Mogoče je namreč, da so okoliščine prisilile k nastanku terorizma, čeprav ga niso upravičile (Dispot v Fossati 2005, 10).

2.4.3 Boj proti terorizmu

Opredelitev boja proti terorizmu gre z roko v roki s protiterorizmom. Pravzaprav lahko ta pojma skoraj enačimo. Vendar pa je poimenovanje boj proti terorizmu nekoliko bolj opredeljeno in tako zajema več ukrepov, ki naj bi povečali varnost v državi. Ti ukrepi pa so na različnih ravneh:

- sprejetje različnih zakonodajnih okvirov, ki naj bi pomagali preprečevati terorizem oz. ga omejili, in tudi poostreitev nekaterih že sprejetih zakonov s tega področja;
- povečanje nadzora na določenih pomembnejših objektih (ki bi znali biti tarča teroristov);
- povečano sodelovanje med organi (na deželni in državni ravni);
- natančnejše zbiranje podatkov o sumljivih osebah (Schmidt in Wolbert 2003).

3 TERORISTIČNA OGROŽENOST ZRN

3.1 Teroristične skupine/organizacije v ZRN skozi čas in danes

Terorizem v ZRN se je razvil precej zgodaj, vendar o pravem terorizmu govorimo predvsem po letu 1968, ko se je zahodna stran Nemčije začela spopadati s terorizmom (Meckel 2002).

3.1.1 *Frakcija rdeče armade*

V 60. letih prejšnjega stoletja je v ZRN hitro naraščalo nezadovoljstvo glede vladajočega stanja v družbi, predvsem pri šolarjih in študentih. Na začetku so se pridružili evropsko obsegajočim protestom zoper vietnamske vojne in slabemu stanju v šolah, prav tako so demonstrirali proti mogočnemu kapitalizmu. Vse to pa je pripeljalo do vse bolj nasilnih grupiranj. Vzrok za poostritev zadev je bila smrt študenta Benna Ohnesorga na demonstracijah 2. junija 1967. Aprila 1968 sta poznejša ustanovitelja Frakcije rdeče armade Gudrun Ensslin in Andreas Baader spontano postavila zažigalno bombo v nakupovalno središče v Frankfurtu. Tako je nastala ena najnevarnejših in najbolj znanih terorističnih skupin v ZRN. Osrednji liki RAF-a so bili v začetku leta 1970 celo na vojaškem usposabljanju v jordanskem taboru. Po vrnitvi v ZRN je RAF izvedel več bančnih roparskih napadov na celotnem ozemlju ZRN. Nato je RAF začel napadati več ameriških ustanov/institucij, ki so podpirale vojno v Vietnamu, in po določenem času tovrstnih napadov se je v ZRN 13. 5. 1972 začela do zdaj največja iskalna akcija državnih organov v zgodovini Nemčije. Rezultat tega so bile aretacije najpomembnejših članov RAF-a: Andreasa Baaderja, Holgerja Meinsa, Gudrun Ensslin in Ulrike Meinhof. Proces proti obtožencem se je začel šele 21. 5. 1975 in je trajal skoraj dve leti. Ob koncu procesa so bili obtoženi spoznani za krive in obsojeni na dosmrtni zapor. Nato se je začel čas t. i. nemške jeseni z začetkom 5. 9. 1977, ko je RAF ugrabil predsednika delodajalcev Hans-Martina Schleyerja. V pismu, naslovljenemu vladi, v zameno za talca zahtevajo izpustitev vseh obsojenih članov RAF-a. Ker se je hkrati neka druga akcija RAF-a skazila, so Jan-Carl Raspe, Andreas Baader in Gudrun Ensslin storili samomor. Zaradi vseh teh posledic je bil ugrabljeni Hans Schleyer ustreljen. Zanimivo je, da je bil ta čas RAF že tako razvit, da tudi smrt

ključnih članov organizaciji ni zamajala tal pod nogami. V 80. letih prejšnjega stoletja je RAF nadaljeval nove napade. V začetku leta 1992 je takratni minister za pravosodje Kinkel želel premirje in je celo predlagal predčasno izpustitev nekaterih članov RAF-a. Tri mesece pozneje je RAF odgovoril s pismom, na osnovi katerega je bilo pozneje izpuščenih devet članov RAF-a. Šest let pozneje je RAF razpadel. Sicer so pripadniki RAF-a še vedno obstajali, nastala je celo t. i. Protiimperialistična celica, katere člani so se imenovali nasledniki RAF-a (Wolf 2007).

3.1.2 Revolucionarne celice

T. i. Revolucionarne celice so nastale v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja z izvorom v radikalni levi sceni. Kar se tiče strategije posredovanja, je bila ta organizacija skoraj enaka RAF-u. Prav tako je bila tematika njihovega delovanja nezadovoljstvo z družbeno situacijo. Tudi njihove akcije so predstavljale različna podstavljanja bomb, ugrabitve. Za njihovo najpomembnejšo akcijo lahko štejemo umor hessenskega gospodarskega ministra Heinza Herberta Karryja 11. maja 1981. Organizacija je razpadla v začetku 90. let prejšnjega stoletja (Von Stahl 1993, 82).

3.1.3 Gibanje 2. junij

Omenjena levo orientirana organizacija je bila ustanovljena v začetku 70. let prejšnjega stoletja in je bila delujoča predvsem v Berlinu in okolici. Najpomembnejši vzor tej organizaciji je predstavljal RAF, čeprav se sami tako nasilnih dejanj niso posluževali. 4. 12. 1971 je bil vodja organizacije Georg von Rauch ustreljen. Šele ta pripetljaj je organizacijo pripeljal do oboroženega boja. Gibanje je bilo ustavljeno s številnimi aretacijami 2. 6. 1980 (Uwe in Eckhard 1985, 246).

3.1.4 Delavska stranka Kurdistana (PKK)

Ta organizacija za spremembo od drugih do zdaj ni levo politično usmerjena, ampak je to leninistična podtalna organizacija turških Kurdov, ustanovljena pa je bila v letu 1974. Največji cilj skupine je ustanovitev avtonomne kurdske države. Napadi te skupine so uperjeni predvsem proti državnim in vojaškim ustanovam Turčije. V začetku 90. let se je lokacija boja PKK skupaj s kurdsкими imigranti prenesla v zahodno Evropo.

Organizacija ima od leta 1894 na vesti že 21 poskusov in dokončanih umorov v Evropi. Nemška celica združuje v ZRN živeče Kurde in ima prek 3.000 članov. Imena, ki se pojavljajo pod to organizacijo, so: Abdullah Öcalan in govorec stranke Kani Yilmaz oz. Faisal Dunlayiei. PKK je v ZRN odgovoren za dve seriji napadov, in sicer v letih 1993 in 1995. ZRN je bil celo razglašen kot sovražno območje, tj. zaradi pomoči in podpore turški vladi. PKK zahteva od ZRN prekinitve vsakršne vojaške, politične ali gospodarske pomoči ali sodelovanja s Turčijo, bojkot turškega turizma, legalizacijo kurdskega gibanja in dovoljenje za prebivanje za vse begunce. PKK je bil skupaj s še 42 drugimi kurdskega gibanja leta 1993 prepovedan. Konec 90. let prejšnjega stoletja je začel PKK vedno manj posegati k nasilnim sredstvom in trenutno vsaj v ZRN deluje precej mirno (Von Stahl 1993, 83).

3.1.5 *Provincijska irska republikanska armada (Provisional Irish Republican Army – PIRA)*

V letu 1996, po spektakularnem napadu PIRE v ZRN, je bil izdan zaporni nalog zaradi suma poskusa umora in eksplozije proti Michaelu D., Jamesu C. in Roisin M.. Ti naj bi bili sotorilci atentata z razstrelivom na britansko vojašnico v Osnabrücku 28. 6. 1996. Obdolženi so bili člani ene izmed smeri PIRE. V letih od 1973 do 1993 je PIRA izvedla 13 napadov v ZRN (Von Stahl 1993).

3.1.6 *Islamistični terorizem*

V napadu 11. septembra 2001 je postalo jasno, da je ZRN zelo priljubljeno zaledje radikalnih islamističnih grupiranj. Najbolj znane trenutno aktivne islamistične organizacije v ZRN so: libanonska *Hizb Allah*, palestinska *Hamas*, alžirska *Oborožena islamska skupina (GIA)*, turška organizacija *Kalifatsstaat* in konec koncev *Al Kajda* (Tophoven 2003, 86).

Večina izmed naštetih organizacij do zdaj ni povzročala večjih napadov, saj je njihov boj naperjen predvsem proti vladam njihovih domovin s ciljem strmoglaviti vladajočo stran. V ZRN imajo te organizacije od 50 do 800 pripadnikov, katerih naloga je predvsem oskrba denarja in podobno. Če je govor o manj nevarnih akcijah organizacij,

pa se k tem ne šteje prisotnosti organizacije *Al Kajda*, saj prisotnost le-te predstavlja veliko večjo nevarnost.

Zanimivo pri ekstremističnih islamističnih terorističnih organizacijah je, da se poslužujejo taktike neopaznosti. To pomeni, da pripadniki teh organizacij živijo normalno življenje, oblačijo se v vsakdanja oblačila in vse kaže na to, da so prevzeli zahodno kulturo za svojo. Zaradi te neopaznosti lahko nemoteno načrtujejo operacije. V preteklosti sta bila v ZRN dva omembe vredna napada, izvirajoča iz skupin Bližnjega vzhoda. Prvi napad je bil napad palestinske organizacije Črni september na izraelsko moštvo na olimpijskih igrah v Münchnu leta 1972. Drugi napad pa je neznana libijska skupina izvedla na diskoteko La Belle, ki je bila zbirališče ameriških vojakov v Berlinu.

3.1.7 Desnoekstremistične skupine

S pojmom desni ekstremizem na področju terorizma se pogosto povezuje kraje, kot je: München, Rostock, Hoyerswerda, Hünxe ali Mölln. Cilji teh terorističnih skupin so pogosto naključno izbrane inozemske institucije ali sami tujci. V nasprotju z dobro organiziranimi levo usmerjenimi terorističnimi skupinami v 70. letih prejšnjega stoletja je desnoekstremistična stran slabo organizirana. Kljub vsemu delovanju in poskusom napadov pa ni bilo ugotovljeno nobeno sistematično delovanje skupin. Prav tako se tudi po kazenskem pravu desnoekstremistične skupine nima za teroristične skupine, saj nimajo strukture terorističnega delovanja. Vrhunec delovanja desnoekstremističnih skupin so bila zgodnja 90. Leta prejšnjega stoletja, ko so rastoča brezposelnost in vali prihajajočih tujcev prinesli sovražno nastrojenost proti tujcem. Najbolj znane desnoekstremistične skupine, ki so bile odgovorne za največ napadov, so bile: Deutsche Aktionsgruppen, Wehrsportgruppe Hoffmann ali skupine okrog Michaela Kühnena in Odfrieda Heppa. Eden izmed najodmevnejših napadov teh skupin je bil bombni napad na Oktoberfestu leta 1980. Medtem je tovrstni desni ekstremizem v ZRN izrazito upadel, tj. predvsem po zaslugi doslednega preganjanja in preventivnih ukrepov organov (Von Stahl 1993, 86; Maciejewski 2005, 9).

3.2 Teroristični napadi v ZRN

V preglednici so vsi pomembnejši teroristični incidenti, ki so se v ZRN zgodili v letih 1991–2004 in ki vključujejo več kot tri ranjene ali več kot dve smrtni žrtvi.

Preglednica 3.1: Teroristični napadi v ZRN v obdobju 1991–2004

Datum	Kraj	Okoliščine	Št. ranjenih	Št. mrtvih	Storilci
18. 10. 1991	Schwedt	Napad na zasebno poslopje	4	0	Neonacistična skupina
3. 11. 1991	Bonn	Požigalni napad na vladno poslopje	10	0	Neznani
19. 12. 1991	Bornheim	Fizični napad na vlado	1	4	Osumljena neonacistična skupina
31. 1. 1992	Lampert-heim	Oborožen naskok na poslovno zgradbo	1	3	Osumljena neonacistična skupina
5. 4. 1992	Bonn	Oborožen fizični napad na vladno diplomacijo	6	0	Protiiiranski vladni izgnanci
29. 5. 1992	Monchen-gladbach	Oborožen fizični napad na poslovno poslopje	7	0	Albanski izgnanci
9. 6. 1992	Pfiffel-bach	Oborožen napad	4	0	Neonacistična skupina
7. 9. 1992	Halle	Podtaknjen požar na zasebnem poslopju	6	0	Neonacistična skupina
17. 9. 1992	Berlin	Oborožen strelni napad na vlado	1	4	Iranci
23. 11. 1992	Moelln	Podtaknjen požar na zasebnem poslopju	0	3	Neonacistična skupina
5. 12. 1992	Sindel-fingen	Podtaknjen požar na vladnem poslopju	4	0	Neznani
1. 1. 1994	Moisburg	Napad na zasebno poslopje	7	0	Neonacistična skupina
12. 5. 1994	Magde-burg	Fizični, oborožen napad v zasebnem poslopju	6	0	Neonacistična skupina

Datum	Kraj	Okoliščine	Št. ranjenih	Št. mrtvih	Storilci
9. 10. 1994	Magdeburg	Neoborožen fizični napad v zasebnem poslopju	4	0	Neonacistična skupina
15. 11. 1994	Hamburg	Neoborožen fizični napad na policijo	5	0	PKK
29. 3. 1995	Herrenberg	Podtaknjen požar v poslovni stavbi	4	0	PKK
28. 7. 1995	Köln	Napad na turiste	3	3	Neznani/ individualni posameznik
29. 8. 1995	Ulm	Podtaknjen požar v poslovni zgradbi	4	2	PKK
27. 7. 2000	Dusseldorf	Bombni napad na turiste	9	0	Neznani

Vir: The Global Terrorism Database (GTD) – Terrorism Attacks – Germany (2010).

Iz preglednice je razvidno, da so bile največje teroristične aktivnosti v letih 1991–1993 oz. je bilo v tem obdobju številno največ terorističnih napadov in tudi napadov z največ ranjenci ali s smrtnimi žrtvami. Leta 1993 ni bilo uradno ugotovljenega nobenega terorističnega incidenta, ki bi se uvrstil znotraj iskanega merila. Leti 1994 in 1995 spet nakazujeta aktivnejše teroristično udejstvovanje, ki pa se potem do leta 2000 v okviru iskanega merila popolnoma umiri in se šele leta 2000 spet nekoliko aktivira. Vsekakor preseneča dejstvo, da po letu 2001 (še posebej po 11. septembru) ni v okviru iskanih meril ugotovljenega nobenega terorističnega incidenta.

Slika 3.1: Prikaz števila terorističnih incidentov v ZRN med letoma 1991 in 2004

Vir: The Global Terrorism Database (GTD) – Terrorism Attacks – Germany (2010).

V zgornjem grafikonu pa so zavzeti vsi teroristični incidenti, katerih posledica je bila vsaj ena ranjena oseba ali 1 smrtna žrtev. Iz tega lahko razberemo, da je bilo v ZRN največ teroristične aktivnosti v letu 1992. Zanimivo je, da po letu 2000 teroristična dejanja oz. napadi na območju ZRN niso narasli. ZRN se namreč najbolj ogroženo zaradi terorizma počuti šele po 11. septembru 2001.

3.3 Novi terorizem

V 90. letih 20. stoletja se je terorizem spremenil. Tako se zdaj vedno bolj pojavlja termin novi terorizem, in sicer za terorizem, ki se dandanes pojavlja v ZRN in tudi drugod po svetu. T. i. novi terorizem se v vseh pogledih razlikuje od starega terorizma, ki ga je npr. v ZRN izvajala organizacija RAF (Szukala 2010).

Novi terorizem se razlikuje ideološko in tudi logistično od starega terorizma. Ideologija novega internacionalnega terorizma ustvarja t. i. politični islam, tj. odgovarjanje na vprašanja modernega sveta, moderne družbe z vsebino iz Korana (Schoch 2003, 47).

Odstotek versko motiviranih terorističnih skupin je bil v 60. letih prejšnjega stoletja v ZRN zanemarljiv, vendar pa je ta odstotek globoko narastel sredi 90. let 20. stoletja, ko

je bila kar tretjina vseh terorističnih skupin versko motivirana. Današnje teroristične skupine, tudi v ZRN, so bolj kot ne hierarhične mreže, sestavljene iz osebnih odnosov sodelujočih. Še eno področje, na katerem so se v zadnjih letih teroristične skupine »razvile«, je področje uporabljenih metod. Šele v 90. letih so postali napadi na civilno prebivalstvo in z visokim številom žrtev aktualni. Včasih se je v takšnih primerih govorilo o izjemah ali napakah, posebno po 11. septembru 2001 pa se je to spremenilo (Neumann 2009, 3–5).

4 POLITIČNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN

4.1 Organi odločanja o strateških varnostnih vprašanjih v ZRN

4.1.1 Zvezni parlament¹

Nemški zvezni parlament – bundestag – je izbran od ljudi in pravzaprav predstavlja stičišče različnih političnih pojmovanj in razprav, kako naj poteka prava politična pot. Najpomembnejši nalogi bundestaga sta opravljanje zakonodajne funkcije in nadzorovanje dela vlade. Poslanci odločajo tudi o zveznem proračunu in intervencijah vojske v tujini. Ena izmed pomembnih nalog bundestaga je tudi izbira zveznega kanclerja v državi (Deutscher Bundestag 2010a).

Zvezni parlament je pri obravnavani tematiki še posebej pomemben z zakonodajnega vidika, pri katerem se bomo ustavili pozneje, pomemben pa je tudi z vidika boja proti terorizmu, saj bundestag s svojim delovanjem vpliva večdimenzionalno na obravnavano problematiko. Že z določanjem zveznega kanclerja/kanclerke v državi opravi velik del, saj ima omenjeni/-a veliko vlogo pri sodelovanju z drugimi državami in tudi pri odločanju o ravnanju pri dotičnih problemih.

S problematiko terorizma se dandanes bundestag redno srečuje in se na različne načine trudi za preprečevanje le-tega. Januarja 2010 je npr. zamrznil 203,93 EUR različnih terorističnih organizacij (Deutscher Bundestag 2010a).

Nemški zvezni parlament, kot že omenjeno, med drugim odloča tudi o vojaških posegih v tujini. Tako je določil tudi poseg v vojno v Afganistanu, kamor je kot pomoč ZDA poslal svoje vojake že leta 2002. V začetku leta 2011 pa je bilo ugotovljeno oz. je vlada v poročilu razglasila, da je konflikt v Afganistanu nerešljiv, vsaj v obliki vojne. V poročilu je tudi jasno razvidno, da nemška vojska ne bo večno v Afganistanu, ampak se bo v naslednjih letih poskušalo doseči neko soglasje (Deutscher Bundestag 2011b).

---

¹Bundestag.

Prav tako je bundestag že od začetka – na predlog vlage – podprl t. i. operacijo Enduring Freedom², ki se je začela novembra 2001 kot posledica terorističnega napada 11. septembra 2001 (Die Bundesregierung 2011a).

4.1.2 Zvezni kancler ZRN

V ZRN ima zvezni kancler močno vlogo pri večini odločitev, kar mu dodeljuje že temeljni zakon (das Grundgesetz). Ta določa tudi vse njegove pravice in večino dolžnosti. Pravice in dolžnosti zveznega kanclerja na osnovi temeljnega zakona so:

- sestava zveznega kabineta (postopek poteka tako, da zvezni kancler predlaga kandidate za ministrstva predsedniku, ki s tem sestavljajo tudi zvezni kabinet; na isti način je mogoča odpustitev katerega izmed kandidatov);
- določitev smernic vladajoče politike (vendar prav tako s tem nosi odgovornost – t. i. odgovornost vlade nasproti bundestagu);
- vodenje zveznega kabineta in s tem tudi vseh srečanj in sej;
- samostojna odločitev za njegovega namestnika;
- vodenje oboroženih sil ob obrambi države (Die Bundeskanzlerin 2012b).

Angela Merkel³, ki je od leta 2005 nemška zvezna kanclerka, zelo jasno kaže svoje mnenje o terorizmu in ga je pravzaprav že večkrat tudi javno izrazila. Kot eno izmed pomembnejših odločitev Angele Merkel štejemo tudi podporo ZDA pri njihovi oz. skupni vojni proti terorizmu. Zvezna kanclerka je večkrat poudarila, da sta ZRN in ZDA odlična partnerja, ki se medsebojno podpirata in skupaj stopata v boj proti terorizmu, in ne samo to – medsebojno se bosta podpirala tudi gospodarsko (Die Bundesregierung 2012a).

---

²Operacija Enduring Freedom (OEF) se je oblikovala kot odziv na teroristične napade na ZDA septembra 2001. Naloga operacije je preprečevanje terorizma skozi različne vojaške operacije.

³Preostali zvezni kanclerji ZRN, pomembni s področja boja proti terorizmu, so bili: Helmut Schmidt (v letih 1974–1982), Helmut Kohl (v letih 1983–1998), Gerhard Schröder (v letih 1998–2005) in Angela Merkel, ki še vedno nosi naziv zvezne kanclerke ZRN od leta 2005 (Die Bundeskanzlerin 2010).

4.1.3 Zvezni svet ZRN⁴

Zvezni svet je eden izmed petih ustavnih organov. Predstavlja protiutež državnemu zboru in zvezni vladi, prav tako pa je tudi vez med zvezo in deželami (Bundesrat 2010a). Zvezni svet ZRN skrbi, da so vse zvezne dežele ZRN zastopane in udeležene kot celota. Po drugi strani je Zvezni svet ZRN pomemben zaradi izkušenj na področju usklajevanja političnih in upravnih zahtev v vseh zveznih deželah, pri čemer je pomembna ravno izkušnja usklajevanja vseh dežel⁵, ki pa ni pomembna samo na zvezno ravni, ampak tudi na državni.

Tudi na področju preprečevanja terorizma ima zvezni svet velik vpliv na zvezni in državni ravni. S svojim nadzorom nad zveznimi deželami tako vpliva na delovanje letih, in sicer predvsem s tem, da ima nadzor nad financami oz. investicijami, namenjenimi za boj proti terorizmu. Prav tako pa ima posledično tudi možnost povečati/zmanjšati delovna mesta na področju boja proti terorizmu (Knorr 2001).

Pri omenjeni problematiki pa ima zvezni svet pomen tudi na državni ravni, sploh pri sprejemanju zakonov, saj ima pravico absolutnega in odločilnega veta na zakone, ki jih sprejema državni zbor. Tudi v zakonodajnem postopku ima zakonodajno iniciativo (Bundesrat 2010b).

Pri spremembi zakona nemškega zveznega urada za boj proti kriminalu, s katero bi lahko urad za preprečevanje teroristične nevarnosti lahko zakonito poizvedoval oz. vohunil o vsebinah na osebnih računalnikih, je zvezni svet dolgo odlašal. Čeprav se je o tej spremembi govorilo že od leta 2006, pa ni bil sprejet, ker so ga zvezni svet oz. njegovi člani venomer zavračali. Zakon je bil končno sprejet decembra 2008 (Spiegel 2008).

---

⁴Bundesrat.

⁵ZRN je sestavljen iz 16 zveznih dežel: Baden - Württemberg, Bavarska, Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Hessen, Mecklenburg - Predpomorjanska, Porenje - Pfalška, Posarje, Saška, Saška - Anhalt, Schleswig - Holstein, Severno Porenje - Vestfalija, Spodnja Saška, Turingija.

4.1.4 *Predsednik ZRN*

Predsednik ZRN ima kot v večini držav s parlamentarnim sistemom bolj kot ne t. i. simbolični položaj oz. opravlja funkcijo predstavljanja države v mednarodnih odnosih. Njegovo vlogo in osnovne funkcije prav tako določa *Grundgesetz* oz. temeljni zakon (Der Bundespräsident 2012a).

Med preostale dolžnosti predsedovanja ZRN sodijo tudi:

- razglašanje zveznih zakonov;
- objavljanje zakonodajnega izrednega stanja.

Predsednik nima nobenih pooblastil nad oboroženimi silami, prav tako potrebuje za večino odločitev še podpis zveznega kanclerja ali za to pristojnega ministra (Der Bundespräsident 2012b).

Kar se tiče preprečevanja terorizma, ima predsednik zaradi svoje bolj kot ne le predstavljaajoče funkcije bolj malo možnosti na dejansko vplivanje. Bolj ali manj se poslužujejo javnega izražanja mnenja oz. nagovarjanja ljudi. Prejšnji predsednik ZRN Horst Köhler je večkrat javno izražal svoje mnenje in nagovarjal tudi stran teroristov. Septembra 2004 je v svojem govoru apeliral na predstavnike muslimanske vere v Nemčiji in je v svojem nagovoru izrazil željo, da naj se le-ti distancirajo od islamističnega terorizma in njegovih privržencev (Der Bundespräsident 2012d).

Predzadnji predsednik ZRN Christian Wulff⁶, ki je Horsta Köhlerja nasledil na volitvah leta 2010, se do zdaj terorizmu javno še ni tako izpostavil, čeprav poudarja skupno sodelovanje pri premagovanju terorizma (Der Bundespräsident 2012c).

Ker je aktualni predsednik ZRN Joachim Gauck pričel predsedovati šele meseca marca v letošnjem letu, njegovo javno stališče v zvezi s terorizmom in preprečevanjem le-tega, še ni bilo posredovano javnosti (Der Bundespräsident 2012č).

---

⁶Med obstojem ZRN se je v vlogi predsednika države izmenjalo 11 različnih imen. Po vrstnem redu si sledijo: Heinrich Lübke, Gustav Heinemann, Walter Scheel, Karl Carstens, Richard von Weizsäcker, Roman Herzog, Johannes Rau, Horst Köhler, Christian Wulff in sedaj po novem tudi Joachim Gauck.

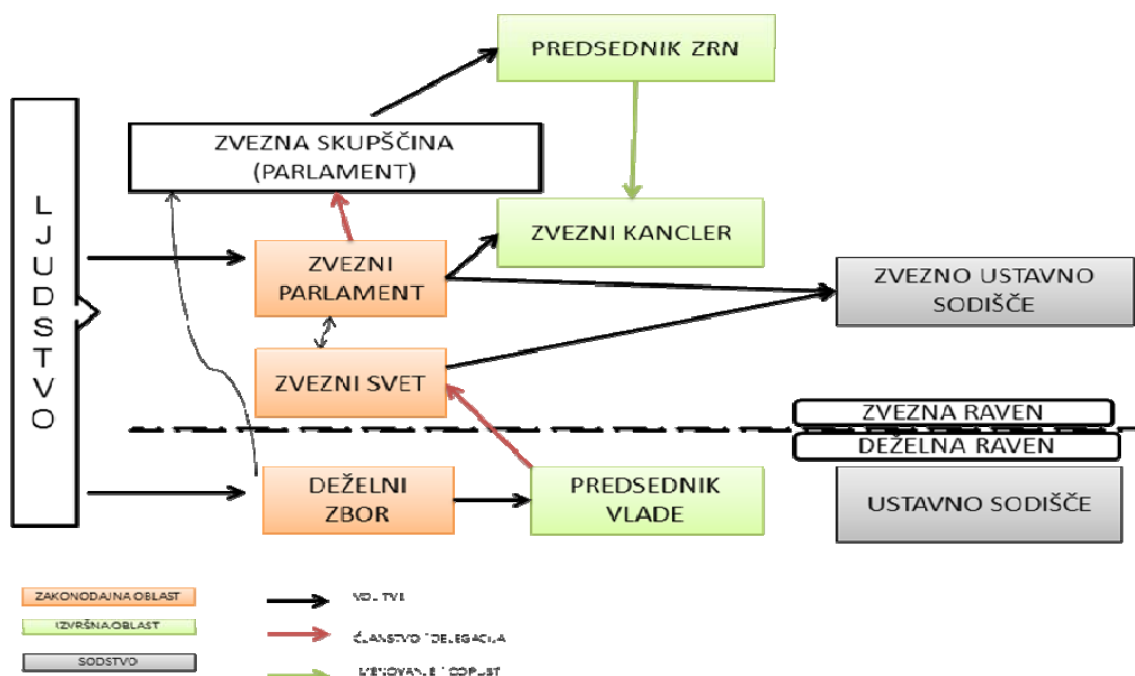
4.1.5 Zvezna vlada ZRN⁷

Zvezno vlado v ZRN sestavljajo zvezni kancler in zvezni ministri. Zvezni kancler se odloči, kdo bo sestavljal vlado, medtem ko ministre imenuje in razrešuje predsednik na pobudo zveznega kanclerja. V sklopu zvezne vlade seveda izstopa zvezni kancler, ki javno sporoča odločitve vlade (seveda ob posvetovanju z drugimi člani vlade) (Die Bundesregierung 2011a).

V boju proti terorizmu pa je zvezna vlada tista, ki določa smernice preprečevanja terorizma. Zvezna vlada se odloča za politiko boja proti terorizmu, sprejema odločitve finančne narave pa tudi vojaške in preostale. Prav tako je bila zvezna vlada tista, ki se je odločala za spremembe v boju proti terorizmu na zakonskem pa tudi institucionalnem področju, h katerim se bomo vrnili pozneje (Szukala 2010).

Za lažjo predstavo o sestavljenosti, prepletenosti in o odvisnosti političnih organov v ZRN si oglejmo spodnjo preglednico.

Slika 4.1: Prikaz hierarhije političnih organov ZRN

Vir: Die Verfassungsorgane des Bundes, Die Politik der BRD (2009).

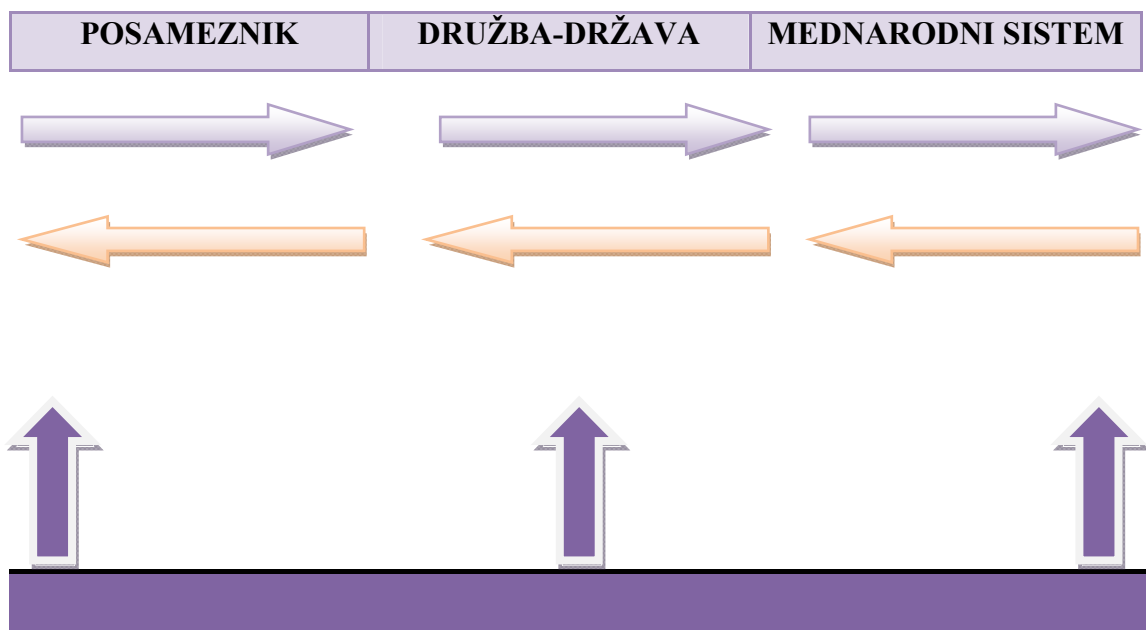
⁷Bundesregierung.

4.2 Varnostna paradigma v ZRN

Ko je govor o varnostni paradigmi, je pojem varnost ključnega pomena, saj z njim dandanes imenujemo več različnih vidikov človeškega obstoja in njegovega delovanja v nekem sistemu. Varnost lahko opredelimo kot fazo oz. stanje, kjer je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni, duševni in gmotni obstoj posameznika ter družbene skupnosti v odnosu do drugih posameznikov, družbenih skupin in narave (Grizold 1992, 63).

Načinov obravnavanja varnosti je več, vendar je najpogostejši ta, ki temelji na znanstvenih konceptualnih okvirih, po katerih se varnost deli na individualno, nacionalno in na mednarodno (Grizold 2001, 84). Boris Žnidarič je v svojem delu na osnovi zgornje teoretične delitve varnosti po ravneh oblikoval preglednico, ki ponazarja varnostno paradigmo danes.

Slika 4.2: Ponazoritev varnosti v družbi

Vir: Žnidarič (2004, 21).

Kot ponazarja zgornji prikaz, lahko pojem varnost opredelimo večdimenzionalno, saj leta predstavlja več dimenzij posameznika in družbe. Je namreč osnovna človekova potreba, interes, cilj, dobrina, družbena norma, vrednota koncept in zavestna človekova dejavnost oz. sistem (Žnidarič 2004, 21).

Medtem pa se v okviru varnostnih študij pojavlja tudi do pet različnih in med seboj povezanih varnostnih konceptov proučevanja, in sicer: nacionalni, mednarodni, regionalni, čezdržavni in globalni, ki bo tudi izhodišče za primer ponazoritve varnostne paradigme v ZRN.

V okviru varnostne paradigme je bil v ZRN pojav terorističnega udejstvovanja oz. fenomena vedno prikazan samo v povezavi s preprečevanjem levoekstremističnih skupin oz. njihovih dejanj. Tudi ko se je ZRN znašel v prvi resni državni krizi, med t. i. »nemško jesenjo«, niso bili nikoli v ospredju politični ali vojaški problemi, vendar se je vedno govorilo samo o terorizmu kot kriminaliteti. V ZRN se je že zelo zgodaj začutila potreba po varovanju državljanov pred terorizmom, ki pa je znalo včasih segati celo zunaj državnih meja.

Fazo terorizma levoekstremističnih skupin v ZRN (npr. RAF) lahko dojemamo kot začetno fazo v ZRN, ki je na osnovi pridobljenih izkušenj v preprečevanju tovrstnega terorizma oblikovala začetno strukturo varnostne paradigme, ki je bila značilna vse tja do leta 2001, ko pa so se v varnostni paradigmi spet začele pojavljati strukturne spremembe.

Varnostna paradigma, ki je za ZRN značilna od leta 1972 in tja do leta 2001, se je oblikovala na osnovi več dogodkov, ki so zaznamovali to obdobje. Začetek razvoja te faze sega v leto 1972 z izjavo vlade 7. junija o notranji varnosti. Ta temelji predvsem na začetkih pojava terorizma v ZRN, tj. o ugrabitvi enajstih izraelskih atletov na olimpijskih igrah in kako se je ZRN prvič srečal z večjim terorističnim nasiljem. Govor je bil o celoviti obnovi varnostnih organov, poleg tega pa tudi povečano sodelovanje med zvezno in državno ravno. Omenjena sta bila tudi povečano policijsko raziskovanje in kriminološko udejstvovanje. Na tej stopnji je imela vlada samo en problem, in sicer nekompatibilnost v poudarjanju demokracije in hkratnem zagovarjanju nujnosti varnostnih organov.

Pri levoekstremističnih terorističnih akcijah ni šlo za neke skupine idealistov, ampak je šlo za posledice načrtovanih dejanj hladnokrvnega revolucionarnega izračuna, saj je bilo pri njih nasilje edina pot, ki bi jih popeljala do cilja. Ker je šlo tu za ogrožanje političnega sistema, je imela vlada nalogo poskrbeti za poraz nasprotnika in tudi za

mnenje državljanov, da ti ne bi stopili na drugo stran. Šlo je za vzajemen odnos preprečevanja zločina in krepitev demokratične zavesti.

V pojasnilu vlade k boju proti terorizmu 20. aprila 1977, katere vzrok je bil umor generalnega zveznega odvetnika Siegfrieda Bubacka in dveh njegovih spremljevalcev skozi proces RAF, Helmut Schmidt opisuje vidike osnovnega orientiranja vlade na problematiko boja proti terorizmu. Poudarjena je oborožitev nemške demokracije. Protiteroristični ukrepi se bodo izvajali do konca pravno postavljenih mej. Omejene so bile pravice do demonstracij, kjer je Schmidt komentiral, da ne sme biti dana nobena prilika dotikanja pravnih mej oz. ogrožanja države. Prvič je bilo poudarjeno internacionalno sodelovanje ob grožnji terorizma. Kljub vsem dogodkom pa vlada v svoji izjavi kaže razumsko zadržanost do državljanov, kot pa da bi dajala znake za preplah, vendar se že tu pokaže mnenje, da samo z zakonsko določitvijo terorizem ne bo premagan. Pri tem sta namreč pomembni še vsaj dve tendenci, in sicer: moralna izolacija teroristov in moralna streznitev še zadnjih simpatizerjev teroristov.

V izjavi vlade o internacionalnem terorizmu 16. aprila 1986 se je ZRN prvič izraziteje izrazil o protiterorističnih ukrepih ZDA, kjer so ameriške zračne sile v operaciji El Dorado Canyon napadale libijski mesti Tripolis in Bengazi. Vlada ZRN sicer v izjavi pravi, da se bo proti terorizmu borila z vsemi razpoložljivimi sredstvi, vendar pa hkrati nasilje v obliki, kot so ga uporabile ZDA, zavrača. Vojaška eskalacija v ZRN naj ne bi bila potrebna oz. se ji je treba izogniti. Ameriška uporaba vojaškega nasilja v boju proti terorizmu je v ZRN tako prvič sprožila razmišljanje o tem instrumentu preprečevanja terorizma, ki ga je ZRN takrat zavračal – vojaško nasilje naj bi bilo za dolgoročno preprečitev terorizma neprimerno.

ZRN je namreč v tej fazi podpiral dialog med stranjo teroristov in stranjo države, kjer naj bi se sklenilo politični kompromis.

O pomembnem varnostnem elementu oz. vlogi policije v boju proti terorizmu je vlada odgovarjala 6. aprila 1992 na vprašanje poslanca dr. Winfrieda Pennerja, saj se je policija velikokrat pojavljala v javnosti kot politični nasprotnik. Sektor za policijsko preprečevanje terorizma naj bi se spremenil in obnovil, pri čemer so vpeljali nove skupine za preprečevanje terorizma. Prav tako je bilo v odgovoru vlade poudarjeno, da

sistem notranje varnosti v ZRN nima nekega stalnega okvira, vendar se le-ta ozira na družbenopolitične spremembe. Vedno več o arabskem oz. islamističnem terorizmu se govori tudi na območju ZRN. Povečanje kooperacije znotraj Evrope naj bi bil eden izmed sklopov ukrepov za zmanjšanje arabskega državnega terorizma.

23. 2. 1999 je vlada objavila izjavo o nasilnih akcijah zaradi aretacije predsednika PKK Abdullaha Öcalana, kjer je Otto Schilly nagovarjal v ZRN živeče Kurde k prenehanju nasilnih izbruhov in da ZRN tovrstnega nasilja ne bo toleriral. Skupina PKK je označena kot teroristično združenje, zato se jo tudi preganja, saj je prepovedana organizacija. Schilly poudarja pomen skupnih rešitev in med drugim tudi izboljšanih možnosti pridobivanja informacij. Vlada je v tej fazi tudi načrtovala zakonske spremembe pri pravicah državljanstva oz. poostreitev pogojev za pridobitev državljanstva. Pri pregonu terorizma postaja pomembno tudi internacionalno sodelovanje ter še vedno sodelovanje med zvezno in državno ravno.

Če zdaj nekoliko posplošimo obdobje od leta 1972 do leta 2000, je pred nami homogena slika. Stanje terorizma in protiterorizma je stabilno. Teroristična ogrožanja so sicer redno prisotna, vendar pa je operativni potencial mišljen kot primeren oz. le-ta ne preseže meje pričakovanega. Terorizem se v varnostni paradigmi do leta 2001 dojema kot obliko nasilnega kriminala, ki pa so ga z instrumenti kazenskega pregona uspešno preganjali. Kljub vsemu pa je že opaziti naraščajočo internacionalizacijo terorističnega pojavljanja, kar je konec koncev tudi pripomoglo k mednarodnemu sodelovanju. Vloga vojske se v tem obdobju na tem področju ne razširi. Se pa je državna varnostna struktura morala za premoč nad terorizmom razširiti in prilagoditi (večja vloga organov boja proti terorizmu – finančna in strukturna povečava; prilagoditev pravnih organov; novi politični in pravni instrumenti).

Ko je govor o varnostni paradigmi po letu 2001, pa se vse že naštete značilnosti varnostne paradigme spremenijo. Ravno zaradi tega se varnostno paradigmo po letu 2001 obravnava ločeno.

Že leto 2001 je pripomoglo k temu, da se je delovanje boja proti terorizmu usmerilo predvsem k preprečevanju islamističnega mrežnega terorizma (Al Kajda ...). Ogroženost oz. terorizem dobi po letu 2001 novo dimenzijo »New terrorism«, kar

posledično prinese spoprijem državnih varnostnih struktur s politično motiviranimi nasilneži. Tu pa se kaže nagib k zahodni varnostni politiki (sodelovanje z ZDA). V tem obdobju dobi tudi vojska kot organ nov pomen pri pregonu terorizma, saj je njen vstop v notranjost zelo okrepljen. Še vedno pa je prisotno sodelovanje s civilnimi varnostnimi skupinami.

12. 9. 2001 je nemška vlada podala izjavo glede napada na ZDA 11. 9. 2001. Izrazila je solidarnost Ameriki. 11. 9. 2001 je označila kot črni dan v zgodovini. Napadeno naj bi bilo celotno človeštvo, ne samo ameriško. Zato se bodo proti temu borili skupaj. Izjava vlade je sicer kratka, a polna strateško kulturnih izjav. ZRN v njej obljubi neomejeno politično in materialno pomoč ZDA. Celo vojaško pomoč. V tej izjavi nemške vlade se kaže odmik izvajanja protiterorističnih ukrepov, saj je to prvič, da je govor o vojaški moči kot ločenem elementu. V dimenzijo protiterorističnega delovanja se vpeljejo oborožene sile. Po novem torej učinkovito protiteroristično strategijo sestavljajo policijski, obveščevalni in vojaški elementi. Prav tako je omembe vredna besedna zveza *brezpogojna solidarnost*, saj se v ozadju razvija vojaški konflikt. Še nekatere druge vladne izjave imamo lahko kot neke vrste vojno napoved islamističnemu terorizmu. Na tej točki se terorizem kot kriminalno dejanje preneha. Terorizem zdaj nastopi kot vojna. Posledično se s tem stopnja varnosti v ZRN zmanjša, čeprav ni bilo konkretne grožnje, ki bi letela na državo ZRN. Vlada ob tej priložnosti ni izdala pojasnila, kako bi spremenila ukrepe protiterorističnega delovanja. Govor je sicer o nekih dodatnih ukrepih, ki tokrat vključujejo tudi vojsko, vendar nič konkretnjšega.

16. 1. 2003 je notranji minister Otto Schily na 19. zasedanju državnega zbora podal mnenje k predlogu, kako ZRN uspešno braniti pred teroristi in ekstremisti. Zagovarja vlado v okviru sprejetih protiterorističnih ukrepov (paketa I in II) in meni, da so ti ukrepi zadostni. Kot že omenjeno, so poleg zakonskih ukrepov (protiteroristični ukrepi) v internacionalni okvir stopili tudi vojska in drugi policijski organi ZRN pa tudi drugih držav za stabilizacijo dogajanja v Afganistanu. Sprejeta so bila nova pravila Civilne zaščite.

Zanimivo je tudi prepričanje nemške vlade, da je oz. bo predvsem vstop oboroženih sil v Afganistanu pripomogel k dolgoročnemu premagovanju vzrokov nastanka terorizma. Opozicija je medtem zahtevala zakonodajne spremembe na področju pravic tujcev in

azila, vendar vlada v tem ni videla bistva. ZRN je na področju ohranjanja varnosti proti terorizmu v EU prevzel vodilno vlogo. Vsemu temu so sledile zakonodajne ureditve azila, nova strategija varovanja prebivalcev. Začela so se pojavljati tudi vprašanja glede varovanja zračnega prostora. Pojavljati pa so se začela vprašanja o sodelovanju med posameznimi organi (predvsem delo policije in oboroženih sil) in delitvi dela med njimi. Oborožene sile so postale ustaljen državni instrument protiterorističnega ukrepanja.

14. 5. 2004 je vlada odgovorila poslancu Dietrichu Austermannu glede ukrepov na področju protiterorističnega delovanja, tj. dolgoročna strategija, in glede učinkov sprejetih protiterorističnih ukrepov v paketih I in II. Glavni cilj strategije vlade naj bi bil zmanjšati ogrožanje prebivalcev ZRN pa tudi nemških interesov ter terorizem kot grožnjo notranji varnosti in internacionalni svobodi izključiti. V tem sklopu vlada navaja pet ciljnih dimenzij:

- aktivno uničenje terorističnih struktur;
- izboljšanje letalskega informiranja in obrambe;
- gradnja internacionalnega sodelovanja;
- obramba prebivalstva in ozemlja;
- preprečevanje vzrokov nastanka terorizma.

V tem sklopu naj bi bila tudi zelo pomembna izmenjava informacij med varnostnimi organi (predvsem operativnih informacij o Al Kajdi itn.). Pri tem je bila poudarjena tudi enotnost v sklopu mednarodnih organizacij. Pri tem gre mogoče omeniti agencijo za nadzor meja držav članic Evropske unije Frontex, saj se je tako tudi izvajalo institucionalno sodelovanje znotraj EU.

Leta 2006 je vlada ZRN izdala dopolnjeno različico t. i. bele knjige (Weißbuch) k varnostni politiki ZRN in prihodnosti vojske. Leta 1960 je bila izdana prva bela knjiga, v kateri so zbrane vse izjave in ocene k varnostnopolitičnemu položaju ZRN. Vlada je leta 2006 dopolnila vse manjkajoče časovne praznike predhodnikov. V njej se omenja spremembo v varnostnem polju, ki prinaša nova tveganja in grožnje. Za premoč tega je potreben vstavek širokih zunanjih, varnostnih, obrambnih in razvojnopolitičnih instrumentov. Poudarjen je pomen nacionalnega in mednarodnega sodelovanja.

Ker ogrožanje varnosti skozi teroristične akterje in bojevanje proti njim dobi centralni pomen v varnostni paradigmi, se stopnja viša. Ker je terorizem prevzel globalno obliko, jo morajo tudi protiteroristična sodelovanja.

4. 11. 2008 se je ob govoru ministra za zunanje zadeve Frank-Walterja Steinmeierja in ministra za obrambo Franz-Josefa Junga v ospredje prerinil pomen ponovne gradnje institucij in civilne infrastrukture v Afganistanu. Steinmeier je tudi izjavil, da vojaška sredstva ne smejo biti edina oblika pomoči ZDA. Jung je ob govoru izjavil, da je bil vstop oboroženih sil v okviru OEF pravi, saj je njihov cilj preprečiti transport oseb, dobrin in orožja, ki služijo internacionalnemu terorizmu. Se pa je počasi začelo zmanjševanje nemških vojakov v Afganistanu (s 1.400 na 800). Vojaški poseg je v tej fazi varnostne paradigme ponovno začel izgubljati pomen.

Če povzamemo varnostno paradigmo po letu 2001, je vsekakor treba omeniti povečanje pripravljenosti državnega pregona za premagovanje terorizma (vsi ukrepi so bili še vedno v okviru zakonov). Pomembna je bila tudi dodana dimenzija varnostni strukturi – oborožene sile kot eden izmed elementov protiterorističnega ukrepanja. Dokazano je, da se strateška kultura spreminja zelo počasi. Vsekakor pa je razvidno, da se je koncept protiterorističnega boja v letu po 2001 jasno spremenil. Tudi strateška kultura je bila po letu 2001 vidno bolj ofenzivna. V primerjavi z varnostno paradigmo pred letom 2001 se je po tem letu vidno povečala vrednost zagotavljanja varnosti, potenciala in odzivnosti.

Zanimivo je tudi dojetanje terorizma v prvi varnostni paradigmi (torej pred letom 2001), ko se je imel terorizem za zločin, in po letu 2001, ko se je terorizem dojemal kot vojno (Germann 2009, 248–312).

4.3 Uradna politika oblasti ZRN v obravnavanju problematike terorizma

4.3.1 Program notranje varnosti⁸

ZRN je v zadnjih letih sprejel pomembne dokumente ali nadgradnjo obstoječih dokumentov s področja nacionalne varnosti. Najpomembnejša je vsekakor nadgradnja Programa notranje varnosti leta 2009 na seji notranjih ministrov in senatorjev vseh dežel ZRN⁹ (Bundesrat 2010a).

Tako imenovani Program notranje varnosti je bil prvič sestavljen leta 1974 na eni izmed sej notranjih ministrov dežel ZRN. Čez 15 let je bil program ponovno obnovljen, saj so se dejavniki ogrožanja notranje varnosti korenito spremenili. Leta 2009 pa so omenjeni program, ki je pravzaprav koncept notranje varnosti ZRN, ponovno nadgradili (Brandenburg 2009). Program notranje varnosti je vsekakor med najpomembnejšimi in celovitejšimi, saj zavzema celotno področje nacionalne varnosti ZRN.

Program določa, s katerimi izzivi se bo v prihodnjih letih ZRN moral spopasti:

- z ogrožanjem islamističnega terorizma in ekstremizma;
- s povečanjem nasilja in zločina desnega in levega ekstremizma;
- s povečanjem organiziranega in gospodarskega kriminala;
- z novimi oblikami kriminala na področju informacijske in komunikacijske tehnologije;
- s povečanim obsegom prometa;
- s pogostejšim pojavom naravnih nesreč;
- s padcem državne blaginje;
- z vplivom EU na sestavo notranje varnosti;
- s povečanim policijskim angažmajem v tujini;
- z demografskimi spremembami;
- s primanjkljajem virov za visoke zahteve.

---

⁸Programm Innere Sicherheit – PIS.

⁹Ständige Konferenz der Innenminister und senatoren der Länder – IMK. To so bile seje in zasedanja, ki so se od leta 1954 redno izvajali, navadno dvakrat letno, izjemoma pogosteje ob prelomnih dogodkih, ki so vplivali na notranjepolitično in varnostno shemo ZRN (Bundesrat 2010).

Program vsebuje tudi nešteto smernic, ki naj bi vodile v reševanje vseh problemov, in sicer v okviru skupnega nadaljnjega razvoja varnostne strukture v ZRN. Nekatere izmed pomembnejših smernic so npr. ohranjanje notranje varnosti, kar je glavna naloga države; treba je zagotoviti uravnotežen odnos med svobodo in varnostjo; državni monopol nad nasiljem ostane nedotakljiv; pomembno je upoštevanje demografskih sprememb na vseh življenjskih področjih; nekatere smernice glede delovanja policije – določeno nadaljnje udeleževanje le-te na internacionalnih mirovniških misijah ter nadaljevanje in razvijanje sodelovanja z obveščevalnimi službami; optimalna prepletenost ter operativna moč dežel in države sta v boju proti terorizmu in ekstremizmu nujni; zelo pomembno je uspešno preprečevanje informacijskega in komunikacijskega kriminala; pomembni faktor oz. smernica je tudi zaščita žrtev in prič, ki je sestavni del zaščite in doslednega kazenskega pregona (Landesvermessung und Geobasisinformation Brandenburg 2009).

Določbe programa, ki se tičejo preprečevanja terorizma v ZRN, dosledno izhajajo iz naslednjih dejstev:

- Pri ogrožanju varnosti ZRN zaradi različnih oblik terorizma prevzema glavno vlogo islamistični terorizem.
- Nova oblika terorizma se nedvomno pokaže v terorističnem napadu 11. 9. 2001.
- Cilj napadov islamističnih terorističnih skupin je vnesti strah med civiliste, državno skupnost pretresti, predvsem ob vseh žrtvah. Njihov prvi cilj je v družbo prinesiti strah.
- Islamistična teroristična struktura, na vrhu katere je zasidran globalni džihad, gotovo sega tudi zunaj meja. Po letu 2006 je vse bolj jasno, da se je tudi ZRN znašel kot ciljno območje islamističnih terorističnih skupin.
- Islamistični teroristi ne delujejo samo od zunaj, ampak tudi znotraj družbe.

Cilji protiteroristične strategije, ki so postali natančnejši po 11. 9. 2001, so naslednji:

- preventivni procesi radikalizacije in rekrutiranja;
- zmanjševati priložnosti/možnosti terorističnih napadov (posebna pozornost namenjena kritični infrastrukturi);
- priprave terorističnih napadov pravočasno zaznati;
- obvladati posledice morebitnih terorističnih napadov;

- izslediti in pripreti teroriste.

Pomembno je, da se na vseh mogočih ravneh (zveznih in deželnih) izvajajo prilagoditve; še posebej je treba izboljšati področje iskanja terorističnih omrežij, področje preprečevanja terorističnega financiranja, področje raziskovanja pri vstopu sumljivih oseb v državo in njihovo prebivanje v državi. ZRN je začel dialog z muslimanskimi organizacijami, kar cilja na dolgotrajno vključevanje muslimanskega ljudstva v ZRN v preventivne strukture. Še naprej ostaja potreba po učinkovitem sodelovanju z varnostnimi organi drugih držav. Kljub večji stopnji islamističnega terorističnega ogrožanja v ZRN pa se ne sme pozabiti na druge teroristične skupine. Še posebej ne gre pozabiti preostalih tujih terorističnih organizacij – še posebej tistih, ki so na uradnem seznamu oz. listi EU¹⁰

4.3.2 Program krepitve notranje varnosti¹¹

Program krepitve notranje varnosti je 9. novembra 2006 sprejel Zvezni parlament ZRN (v Ber 2007) in ga je predlagal takratni zvezni minister dr. Wolfgang Schäuble, program pa je namenjen internetnim preiskavam. Pravzaprav naj bi program tehnično omogočal preiskovanje celo na oddaljenih računalnikih brez potrebe navzočega ob računalniku (Deutscher Bundestag 2010b). Program naj bi bil v pomoč predvsem Uradu za zaščito ustavnega reda, Zvezni policiji, Zveznemu kriminalističnemu uradu pa tudi Uradu za varnost informacijske tehnike. Program – kot že omenjeno – poostri predvsem tehnične ukrepe v boju proti terorizmu. Vendar pa je sprejetje programa prineslo veliko kritik, saj ni bilo nikjer razlage oz. zagotovila, da bodo tovrstni ukrepi dejansko imeli večji prispevek v boju proti terorizmu. Prav tako pa so ti ukrepi velik poseg v življenje vseh civilistov.

Ena izmed glavnih sestavin programa je bilo okrepljeno internetno raziskovanje, kjer so imeli pristojni organi po novem vlogo hekerjev in naj bi neopazno raziskovali splet ter nabirali informacije (Korte 2006). Prav tako je bila v sklopu in ob podpori Programa krepitve notranje varnosti 1. 12. 2006 ustanovljena Protiteroristična datoteka¹² (Beuthner 2006). Kot pomemben ukrep je tudi napoved okrepljenega in

---

¹⁰EU terrorist list – Adoption of new consolidated list.

¹¹Programm zur Stärkung der Inneren Sicherheit – PSIS.

¹²Anti-Terror-Datei.

sistematiziranega sodelovanja zveznih varnostnih organov z zasebnimi varnostnimi službami.

4.3.3 Zunanja politika ZRN v okviru spoprijemanja s terorizmom

Po terorističnem napadu na ZDA 11. septembra 2001 je ZRN ponudil ZDA kakršno koli pomoč v vojni proti terorizmu, vendar pa je hkrati tudi poudarjal pomen multilateralnih mehanizmov (predvsem OZN) in potrebo po okrepitvi teh mehanizmov, zato je Vlada ZRN tudi nekajkrat zavrnila agresivne operacije proti uporju v južnem delu Afganistana ob vodstvu ZDA, Velike Britanije in preostalih članic Nata. Z izjemo Deklaracije v Petersburgu¹³ leta 2001 in nemške iniciative G-8 k izboljšanju bilateralnih odnosov med Afganistanom in Pakistanom je ZRN redko reagiral defenzivno (Neumann 2009).

Nemški kancler Gerhard Schröder je v letu po terorističnem napadu, čeprav je ZRN obljubil vsakršno pomoč ZDA, načrtoval t. i. nemško pot¹⁴, ki ni bila središče trikotnika London–Pariz–Berlin in prav tako ni bila v interesu ZDA. Čeprav si je ZRN želela podati v boj proti terorizmu na svoj način, je bilo to ob moči in pričakovanjem ZDA praktično nemogoče (Hacke 2005).

Če zunanjo politiko ZRN razdelimo na dva pola, govorimo o zunanji politiki v Evropi in zunanji politiki z ZDA. Zunanja politika ZRN je bila vezana bolj ali manj na EU, ki je ključna sestavina politične stabilnosti, varnosti in blaginje. Pomembno vlogo tu vsekakor igra čezmejno sodelovanje v boju proti terorizmu in organiziranemu kriminalu. Decembra 2003 je bila sprejeta skupna Evropska varnostna in obrambna politika¹⁵. Kar pa se tiče političnega odnosa z ZDA, je tu predvsem pomemben faktor zaupanja v državnem oz. meddržavnem odnosu, pri čemer predstavlja Nato osrednji prostor varnostnopolitičnega dialoga (Bartsch in drugi 2008).

---

¹³Deklaracija oz. izjava zahodnoevropskih držav. Naloga, ki jih izjava določa, so: humanitarno delo, mirovni ukrepi in vojno posredovanje pri premagovanju kriz, čeprav z njim krši mir.

¹⁴»Deutscher Weg«.

¹⁵EVOP.

5 ZAKONODAJNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN

5.1 Pregled pomembnejših zakonov, usmerjenih proti terorizmu, pred 11. 9. 2001

Zakonski okvir, ki obsega predvsem sprejete zakonske ukrepe v boju proti terorizmu, se je razširil predvsem po letu 2001, kar pomeni, da so bili najpomembnejši današnji zakonodajni ukrepi sprejeti v zadnjih desetih letih. Vsekakor pa prvi zakoni, ki so tudi imeli vpliv na terorizem, segajo skoraj 40 let nazaj.

5.1.1 *Zakon o dopolnitvi prvega zakona k reformi Zakona o kazenskem postopku*¹⁶

Zakon je bil sprejet 20. 12. 1974, v veljavo pa je stopil 1. 1. 1975 in je prispeval k nekaterim novostim na področju kazenskega postopka. Gre za zakon, ki obsega 326 členov in se razteza čez 180 strani Uradnega lista ZRN. Ker takrat terorizem še ni bil opredeljen tako kot danes in so ga uvrščali k eni izmed oblik zločina, je razlika sprejetja tega zakona pripeljala k manjši delitvi kaznivih dejanj. Pred tem zakonom se je k prekrškem kaznivih dejanj prištevalo zločin, prestopki in različne prekrške. Novi zakon je zdaj določal samo še zločin in prestopki. Prav tako je bila zdaj natančneje definirana razlika med kaznivim dejanjem in nezakonitim dejanjem (Heymanns Strafrecht 2010, Schiedsamt's Zeitung 1975, Harnisch 2006, Schulte 2008).

5.1.2 *Zakon o spremembi Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskemu postopku, Zakona o sodnem sistemu, Zakona o izvrševanju kazni*¹⁷

Zakon je bil sprejet 18. 8. 1976 in je prvi zakon v zgodovini ZRN, ki se mu je posredno reklo tudi Zakon proti terorju¹⁸. Kar se tiče problematike terorizma, je najpomembnejši prvi člen zakona – Sprememba Kazenskega zakonika –, saj so v tem členu po paragrafu 129 a opredeljeni fakti glede ustanavljanja terorističnih združenj, ki pa so danes spremenjeni oz. aktualizirani (Schlüssel Dokumente zur deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert 1998).

---

¹⁶Gesetz zur Ergänzung des Ersten Gesetzes zur Reform des Strafverfahrensrechts.

¹⁷Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches der Strafprozessordnung, des Gerichtsverfassungsgesetzes, der Bundesrechtsanwaltsordnung und des Strafvollzugsgesetzes.

¹⁸»Anti-Terror-Gesetz«.

Zakon je določal, da ustanoviteljem in članom združenja, katerega cilji in dejavnost so usmerjeni v umor, uboj, skupinski umor, zločin proti človeštvu, vojni zločin ali v kazniva dejanja proti osebni svobodi, pripada zaporna kazen od šest mesecev do petih let oz. od enega do desetih let, če je oseba glavni vodja ali inspirator združenja. Prav tako je kazniv že poskus ustanovitve tovrstnega združenja. Vsekakor lahko za § 129 a StGB¹⁹ izjavimo, da predstavlja osrednji element pri začetku boja proti terorizmu v ZRN. Na osnovi tega zakona je temeljila tudi Evropska konvencija o zatiranju terorizma leta 1977, ki pa je s seboj spet prinesla nove določbe.

5.1.3 Zakon spremembi uvedbenega zakona k Zakonu o sodnem sistemu²⁰

Omenjeni zakon je bil sprejet 30. 9. 1977 in so ga imenovali tudi Zakon o prepovedi stikov. Zakon je nastal posledično zaradi situacijskega ukrepanja izvršne oblasti, ko priprtim članom združenja Frakcije rdeče armade ni bila omogočena komunikacija med seboj in zunanjim svetom. Zakon naj bi torej služil oteževanju dogovarjanj med teroristi. Ker je bilo pred sprejetjem zakona tovrstno onemogočenje komunikacije, sploh brez pravne podlage, obravnavano s kritiko, so omenjeni zakon sprejeli v rekordnem času, tj. v treh dneh. Zakona pozneje niso ukinili, vendar se tovrstna pravna osnova ni uporabila v nobenem drugem primeru. Vsekakor je zakon odraz odločne reakcije ZRN, čeprav je ta v tem primeru trčil v meje pravne državnosti (Schlüssel Dokumente zur deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert 1998).

5.1.4 Zakon o boju proti terorizmu²¹

Zakon je bil sprejet 19. 12. 1986 in je prav tako nastal kot posledica takratnega udejstvovanja združenja RAF oz. je nastal kot posledica umora direktorja Siemens Beckartsa in direktorja ministrstva v Bonnu von Braunmühla (Rogusch 2009). V dejanski stan kaznivega dejanja se je dodal člen 130 a StGB – Navodilo o kaznivih dejanjih²² –, ki pravzaprav razširja že obstoječi inventar o članstvu terorističnega združenja tudi na področje materialne škode oz. poškodovanju tujih stvari (Schulte 2008).

---

¹⁹Kazenski zakonik ZRN.

²⁰Gesetz zur Änderung des Einführungsgesetzes zum Gerichtsverfassungsgesetz.

²¹Gesetz zur Bekämpfung des Terrorismus.

²²Anleitung zu Straftaten.

5.1.5 *Zakon o spremembi Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskem postopku in Zakona o zborovanju ter Zakona o uvedbi uredbe kronske priče pri terorističnih kaznivih dejanjih*²³

Zakon je bil sprejet 9. 6. 1989 in je stopil v veljavo 16. 6. 1989 (Möllers 2003). Določal je kaznivost domnevnega terorističnega zborovanja, poostritev kazenskega prava in poostritev pravice zborovanja (Daten-Speicherung.de 2009).

Predvsem je tu zanimiva uvedba uredbe kronske priče, katere cilji so bili predvsem pridobitve informacij oseb znotraj terorističnih združenj (RAF) o morebitnih prihajajočih ali že izvedenih terorističnih napadih in napadalcih. T. i. kronske priče so bile ob posredovanju tovrstnih informacij deležne manjše kazni ali celo možnosti nekaznovanja (Möllers 2003).

5.2 Zakonodaja v ZRN po 11. septembru 2001

5.2.1 *Varnostni paket I*²⁴

Ker je bil 11. 9. 2001 alarm ne samo za ZDA, ampak tudi za preostale države, je ZRN nemudoma začel ukrepati. Zvezni parlament ZRN je 9. 11. 2001 sprejel t. i. Protiteroristični paket oz. z drugimi besedami Varnostni paket I (Bundeszentrale für politische Bildung 2010).

Varnostni paket I vsebuje več ukrepov, s katerimi se je ZRN želel obvarovati pred terorizmom, med njimi tri glavne pravne ureditve:

1. Sprememba zakonodaje o društvih oz. o združevanju. Do tega časa so bile verske in svetovnonazorske skupnosti zaščitene. S spremembo tega zakona pa se je ta privilegij črtal iz zakonodaje.
2. Sprememba člena o protiterorističnih združenjih v kazenskem zakoniku. S tem se je razširil pregon članstva in podpore tudi takšnim terorističnim skupinam, ki nimajo sedeža v ZRN, torej so v inozemstvu.

---

²³Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozessordnung und des Versammlungsgesetzes und zur Einführung der Kronzeugenregelung bei terroristischen Straftaten.

²⁴Sicherheitspaket I.

3. Intenzivnejše pregledovanje zaposlenih na letališčih, še posebno zaposlenih s področja varnosti na letališčih. To pomeni, da imajo pristojni varnostni organi možnost preverjanja njihovih osebnih podatkov (Handelsblatt 2001).

5.2.2 Varnostni paket II²⁵

Drugi obširnejši notranjepolitični sveženj zakonov in drugih ukrepov je Zvezni parlament ZRN sprejel 14. 12. 2001. Pravno gledano, novi varnostni paket prinaša spremembe štirinajstih zakonov – od postopka pridobitve azila do zakona o društvih/združenjih (Bundeszentrale für politische Bildung 2010).

Bistvene ureditve tega paketa so naslednje:

- zakonska okrepitev pristojnosti na področju preprečevanja terorizma določenih institucij, in sicer Zveznega urada za varstvo ustavne ureditve, Zvezne obveščevalne službe, Vojaške protiobveščevalne službe, Zvezne mejne zaščite in Zveznega kriminalističnega urada;
- sprememba procesnega prava na področju pravice do azila in statusa tujca;
- sprememba zakona pri izdaji potnega lista in osebne izkaznice;
- poostritev zakona o društvu/združevanju.

Pomembno je poudariti, da je osrednji element znotraj tega Varnostnega paketa Zakon o boju proti terorizmu²⁶, ki je bil sprejet 9. 1. 2002, v katerem so bile zapisane bolj ali manj vse določbe glede boja proti terorizmu (Deutscher Bundestag 2009). Že omenjeni predpisi so bili v zakonu spremenjeni predvsem zaradi razlogov, kot so npr. pomembnost pridobitve zakonske pristojnosti varnostnih organov za lažje preprečevanje terorizma, pomembnost izboljšanja izmenjave informacij med organi, preprečitev obstoječim teroristom vstop v državo, izboljšanje postopkov pri pridobivanju vizuma (v smislu podatkovne izboljšave), omogočiti sodelovanje oborožene zvezne policije kot letalskih spremljevalcev na nemških letalih, izboljšava možnosti mejnega nadzora, identifikacija ekstremistov, ki so že v državi (Deutscher Bundestag 2009).

---

²⁵Sicherheitspaket II.

²⁶Terrorismusbekämpfungsgesetz (TBG).

Sprejeti zakon je v določenih točkah sporen, vsaj kar se tiče pravic državljanov. Zakon naj bi namreč omejeval temeljne državljske pravice. Sprejeti pravni ukrepi naj bi bili usmerjeni predvsem proti tujcem in beguncem. Sporna naj bi bila že različna pravna osnova za državljane ZRN in tujce v ZRN (npr. Nemci imajo pravico, da informacije na osebnih dokumentih zadržijo zase, medtem ko tujci te pravice nimajo). Ne samo Zakon o boju proti terorizmu, ampak celoten Varnostni paket II je uperjen proti tujim sodržavljanom, skupnostim in beguncem; z vsemi sprejetimi ukrepi naj bi se njihove pravice ostro kršile. ZRN se je pred terorizmom iz inozemstva obvaroval v Varnostnem paketu II z več različnimi ukrepi. Nekateri med njimi naj bi bili zelo sporni:

- pravica do izгона begunca, če je ta predstavljal grožnjo varnosti ali naj bi pripadal skupini podpornici internacionalnem terorizmu;
- pravica do posnetka glasu tujca in shranitve le-tega; prstni odtisi in drugi osebni podatki se bodo hranili naslednjih 10 let;
- varnostni organi so dobili dostop do celotne zaloge podatkov – sporno je, da naj bi bili ti podatki o tujcih shranjeni po pripadnosti religiji;
- pravica do ugotovitve značilnosti in lokacije mobilnega telefona;
- vpeljava biometričnih potnih listov – potnih listov z novimi zaščitnimi elementi in s podatki, ki so lahko zaklenjeni (lastnik potnega lista nima vednosti glede vseh podatkov, saj o določenih podatkih odloča zvezni parlament).

Zakon o boju proti terorizmu je vpeljal določene spremembe tudi v številne druge zakone, kot npr. Zakon o varnostnem preverjanju²⁷, Zakon o potnih listinah²⁸, Zakon o osebni izkaznici²⁹, Zakon o zračnem prometu³⁰, Zakon o centralnem registru³¹, Energetski zakon³². 10. 1. 2007 je bila v ZRN sprejeta nadgradnja Zakona o boju proti terorizmu, in sicer Dopolnitveni zakon o boju proti terorizmu³³, ki je bila pravzaprav potrebna, saj so nekatere določbe v Zakonu o boju proti terorizmu veljale samo nadaljnjih pet let (Bundesministerium des Innern 2010b).

---

²⁷Sicherheitsüberprüfungsgesetz.

²⁸Passgesetz.

²⁹Gesetz über Personalausweise.

³⁰Luftverkehrsgesetz.

³¹Bundeszentralregistergesetz.

³²Energiesicherungsgesetz.

³³Terrorismusbekämpfungsergänzungsgesetz (TBEG).

Bistvena novost novega zakona je bila, da ima Zvezni urad za varstvo ustavne ureditve skladno z zakonom še naprej pooblastilo o informacijah in pridobivanju le-teh in jih uporablja v namene preprečevanja terorizma (Bundesministerium des Innern 2010a). Avgusta 2011 je ZRN ponovno podaljšal veljavo protiterorističnih zakonov za štiri leta (Die Bundesregierung 2011b).

Drugi pomembnejši zakoni, sprejeti po varnostnih paketih na področju preprečevanja terorizma, so še: Zakon o novi ureditvi zračne varnosti³⁴ iz leta 2005, Zakon o novi ureditvi telekomunikacijskega nadzora in drugih skritih preiskovalnih ukrepih³⁵ iz leta 2007, Zakon o dopolnitvi boja proti pranju denarja, financiranja terorizma³⁶ iz leta 2008, Zakon o obrambi pred nevarnostmi internacionalnega terorizma skozi Zvezni kriminalistični urad³⁷ (Zakon o Zveznem kriminalističnem uradu) iz leta 2008 (Bundeszentrale für politische Bildung 2010).

5.3 Nekateri znani sodni procesi proti teroristom v ZRN

Kot odraz uspešnosti sprejetih zakonov in drugih ukrepov proti terorizmu govorijo nekateri sodni procesi proti obsojenim teroristom.

Januarja 2006 je potekal prvi vsedržavni sodni proces proti iraškemu Kurdu zaradi članstva v inozemski teroristični skupini. Obsojeni naj bi bil član iraške teroristične skupine Ansar Al Islam. Višje deželno sodišče v Münchnu ga je obsodilo na sedem let pripora.

Januarja 2007 je Višje deželno sodišče v Hamburgu sodilo domnevnemu pomočniku atentata 11. septembra 2001 in ga obsodilo na 15 let zaporne kazni zaradi pomoči pri umoru v 246 primerih in članstva v teroristični skupnosti.

---

³⁴Gesetz zur Neuregelung von Luftsicherheitsaufgaben.

³⁵Gesetz zur Neuregelung der Telekommunikationsüberwachung und anderer verdeckter Ermittlungsmaßnahmen sowie zur Umsetzung der Richtlinie.

³⁶Gesetz zur Ergänzung der Bekämpfung der Geldwäsche und der Terrorismusfinanzierung (Geldwäschebekämpfungsergänzungsgesetz – GwBekErgG).

³⁷Gesetz zur Abwehr von Gefahren des internationalen Terrorismus durch das Bundeskriminalamt (BKAG).

Junija 2008 je šel prvič v zgodovini ZRN v zapor moški zaradi razširjanja spletnih pozivov k nasilju teroristične skupine Al Kajda. Višje deželno sodišče v Cellu je Iračanu kurdskega izvora prisodilo tri leta zavora.

Zaradi poskusa atentata na nekdanjega iraškega predsednika vlade Ijada Allawija na njegovem obisku v ZRN je Višje deželno sodišče v Stuttgartu tri moške, pripadnike radikalne islamistične teroristične skupnosti, obsodilo na deset, osem ter sedem let in pol (Frankfurter Allgemeine Politik 2010).

Septembra 2008 je Višje deželno sodišče v Schleswigu obsodilo moškega maroškega rodu zaradi podpore teroristični skupini Al Kajda in zaradi pomoči pri ustanovitvi teroristične skupnosti v tujini na štiri leta zavora. Obsojenec je v Iraku za teroristično posredovanje celo rekrutiral islamistične bojovnike.

Decembra 2008 Višje deželno sodišče v Düsseldorfu obsojencema zaradi t. i. bombnega napada s kovčki v Kölnu prisodilo dosmrtni zavor.

Oktober 2009 je Višje deželno sodišče v Frankfurtu prisodilo kazen dveh let in devetih mesecev zavora nemškemu Afganistancu zaradi njegove podpore teroristični islamistični skupini Dschihad Union. Obsojenčevemu pomočniku je sodišče prisodilo eno leto in dva meseca zavorne kazni. Oba obsojenca sta pomagala skupini Sauerland³⁸ z denarjem in opremo.

Nedvomno najodmevnejši sodni proces proti terorističnim pripadnikom v zadnjih letih pa je proces proti teroristični skupini Sauerland (imenovani Sauerland Gruppe), teroristični celici znotraj islamističnega združenja Dschihad Union. 4. septembra 2007 je policija po dolgotrajni akciji v sodelovanju z vsemi protiterorističnimi organi našla tri domnevne teroriste, v njihovem prebivališču pa še večjo količino različnega eksploziva. Količina najdenega eksploziva je presegala količino pri napadih v Londonu in Madridu. Če bi se napad posrečil, bi bil to največji teroristični napad v zgodovini ZRN. Obtožnica je bila sprva sestavljena za te tri osebe, čeprav je bilo poleg njih še štirideset osumljencev (Frankfurter Allgemeine Politik 2010).

---

³⁸Sauerland Gruppe.

Leta 2010, najprej marca, je sodba dosegla delni konec in so štirim obsojencem dosodili dvakrat po dvanajst let, enkrat po enajst let in enkrat po pet let.

Istega leta, oktobra, se je sodba končala še s kaznijo pomočniku skupini Sauerland. Obsojenec je prejel tri leta in tri mesece zaporne kazni (Spiegel 2010).

6 INSTITUCIONALNI VIDIK BOJA PROTI TERORIZMU V ZRN

6.1 Zvezno notranje ministrstvo (BMI)

Zvezno notranje ministrstvo je delo uradno začelo 20. septembra 1949 ob ustanovitvi prve Vlade ZRN. 2. avgusta 1951 je bil znotraj ministrstva ustanovljen posebni oddelek »javne varnosti«, ki je predstavljal naloge današnje policije. Konec leta 1951 je bilo na ministrstvu zaposlenih že 500 ljudi, od tega 130 na višjih položajih. Skozi leta se je ministrstvo preoblikovalo skladno s časom in danes ministrstvo sestavlja devetnajst enot oz. ustanov, pri čemer vsaka ustanova pokriva določeno območje dela (Bundesministerium des Innern 2011f). Ravno zaradi te sestavljenosti različnih področij lahko pri nalogah, ki jih opravlja Zvezno notranje ministrstvo, trdimo, da gre tu za zelo raznolike naloge, vendar pa tudi za zelo odgovorne.

Zagotavljanje notranje varnosti je gotovo ena izmed glavnih nalog notranje politike in predvsem Zveznega notranjega ministrstva. K temu sodi varnost državljanov pred nasiljem, zločini in izvajanjem terorja pa tudi varnost ustave. V pomoč temu je ministrstvo med drugim pripravilo raznolike programe in projekte, kot npr. različne akcije k preprečevanju ekstremizma, sovraštva do tujcev in nasilja, zveznodeželni program »socialno mesto«³⁹, politične iniciative za mlade – program Razvoj in možnosti mladih ljudi v socialnem žarišču (Bundesministerium des Innern 2011g).

Sploh po 11. septembru 2001 je bila prvorazredna naloga BMI na področju varnosti preprečevanje islamističnega terorizma, in sicer s pomočjo svojih uradov in enot. Pri tej nalogi sledi naslednjim strateškim ciljem:

- Operativno bojevanje proti terorizmu. Najvišja prednost varnostnih organov je teroristična dejanja dovolj zgodaj prepoznati in jih preprečiti, naslednji korak je najdba terorističnih struktur in njihovo uničenje. Ključ k uspehu pri teh akcijah je gotovo pridobitev relevantnih informacij.
- Celostno družbeno preprečevanje. Pomemben element pri boju proti terorizmu je postavitve radikalnih procesov že na začetku.

---

³⁹»Soziale Stadt«.

Kot npr. že preprečevanje dejavnikov tveganja – duhovno-politični spoprijem z ideologijo islama in s tem ovreči predsodke. Po drugi strani pa je treba okrepiti dejavnike zaščite in glavne vrednote svobodne demokracije.

- Strukturna zaščita. Teroristom je treba otežiti najdobo primernih točk napadov in spremeniti njihove načrte. K nalogam sodi preprečevanje priložnosti za zločin in s tem zmanjšati ranljivost države. V središču pozornosti so kritične zgradbe, katerih napad bi imel velike posledice za celotno skupnost. Ravno zaradi tega razloga je nastal Nacionalni načrt za zaščito kritične infrastrukture in Osnovni koncept zaščite za podjetja.
- Oskrba po napadih. Ker ni mogoče zagotoviti stoo odstotne zaščite oz. varnosti, mora biti država pripravljena tudi ob napadih. Zato je primerna oskrba po napadih osrednji element nemške protiteroristične politike. Poleg omejitve možnosti napada in reševanja le-tega so pri tem pomembni tudi krizni menedžment, zaščita prebivalstva in oskrba žrtev napada. Vsemu temu je osnovnega pomena sodelovanje vseh organov (Bundeskriminalamt 2010).

Znotraj BMI delujejo naslednji uradi, ki so bistveni sestavni del institucionalnega boja proti terorizmu v ZRN:

- Zvezni urad za varstvo ustavne ureditve (BfV).
- Zvezni kriminalistični urad (BKA).
- Zvezna policija.
- Zvezni urad za varnost v informacijski tehniki (BSI) (Bundesministerium des Innern 2011č).

6.2 Zvezni urad za zaščito ustavne ureditve (BfV)

Zvezni urad za zaščito ustavne ureditve ima nalogo zbirati in analizirati informacije, novice in dokumente o:

- prizadevanjih, ki so uperjena proti svobodni demokratični ustavni ureditvi, prizadevanjih, ki bi lahko ogrozila obstoj ali varnost Zveze ali katere koli dežele ali kakršna koli ogrožanja vodenja ustavnih organov države;
- varnostno ogrožajočih ali tajnih dejanjih tuje oblasti oz. tuje države;

- prizadevanjih, ki z uporabo nasilja ali možnostjo uporabe nasilja ogrožajo zunanje interese ZRN;
- prizadevanjih, ki so uperjena proti ideji o sporazumevanju med narodi, še posebej takšnimi, ki so uperjena proti mirnemu sobivanju med narodi (Bundesamt für Verfassungsschutz 2002).

BfV⁴⁰ je pravzaprav neke vrste civilna notranja tajna služba ZRN in je ena izmed treh glavnih obveščevalnih služb ZRN. Kot že omenjeno, je BfV organ Zveznega notranjega ministrstva in njemu tudi neposredno podrejen. Glavne naloge BfV so poleg opravljanja dejavnosti, ki odkriva in preprečuje delovanje vohunstva uperjenega proti državi, še opazovanje in preprečevanje levega in desnega ekstremizma pa tudi ekstremizma tujcev. Bistvo dela BfV je torej usmerjeno v dogajanje pred konkretnimi dogodki oz. kaznivimi dejanji, torej ko vstop policije še ni obvezen. Tu gre predvsem za zbiranje potrebnih informacij, s pomočjo katerih lahko pozneje pristojni organi izvajajo kazenski pregon. Zvezni urad pri opravljanju svojih nalog tesno sodeluje z Deželnimi uradi za zaščito ustavne ureditve (LfV) oz. s posebej ustanovljenimi oddelki za varstvo ustavne ureditve znotraj deželnih notranjih ministrstev (Schütte 2003).

Pri omembi naloge BfV glede izvajanja protiobveščevalne dejavnosti oz. preprečevanje dela tujim obveščevalnim službam so tu dejanja usmerjena predvsem proti različnim ruskim službam, še posebej proti ruski vojaški službi GRU in civilni ruski obveščevalni službi SWR. Prav tako pa so tovrstni ukrepi BfV usmerjeni tudi proti tajnim službam Kitajske (Schütte 2003).

Na področju tajne zaščite in zaščite pred sabotazami deluje BfV v sodelovanju z Zveznim uradom za varnost informacijske tehnike, saj se kooperativno varnostno preverjajo poznavalci zaupnih podatkov in išče odgovore glede materialne tajne zaščite. Pri aktivnostih proti tujim obveščevalnim službam in tujim terorističnim združbam predstavlja velik pomen tehnično orientirano radijsko preiskovanje, pri čemer BfV tesno sodeluje z Zveznimi mejnimi enotami (BGS).

---

⁴⁰Sedež BfV je v Kölnu in okvirno zaposluje okoli 2.100 ljudi.

Največji del aktivnosti BfV predstavlja pridobivanje raznolikih informacij, katerih se poslužuje na različne načine. Velik del informacij se pridobi na področju medijev, kjer se zaposleni osredinijo na časopise, časnike in tudi na elektronske medije (predvsem internet). Preostale informacije se zbirajo na obiskovanih prireditvah (sploh prireditvah politične narave), pri čemer so celo programi strank, politični letaki, demonstracijski pozivi in podobno vzeti v obravnavo. Preostali del informacij pa urad dobi tajno, pri čemer uporablja različna obveščevalna sredstva, ki zajemajo t. i. zaupne osebe⁴¹, uporabo tajnih fotografij, opazovanje; skladno z Zakonom o spremembi omejitve tajnih podatkov⁴² (pisma, pošta in telefon) je BfV pridobil nadzor tudi nad poštnimi in telefonskimi podatki. Ob sprejetju Zakona o boju proti terorizmu⁴³ pa so se pristojnosti BfV še razširile. Urad tako lahko pri kreditnih institucijah, finančnih storitvah in pri finančnih podjetjih posega v informacije o odprtih računih in njihovih lastnikih, plačilnem prometu, soudeleženi osebah in o vseh preostalih finančnih zadevah. Prav tako je uradu dovoljeno pridobivati informacije pri podjetjih zračnega prometa o imenih, naslovih oseb ob sumu nevarnosti.

Glede na vse pristojnosti urada pri zbiranju informacij je pomembno dejstvo, da je urad podvržen stalnim strokovnim nadzorom Zveznega notranjega ministrstva in zveznih pooblaščenecv za varstvo podatkov. Prav tako nadzor nad BfV izvajajo še parlamentarni nadzorni odbor bundestaga (PKG) in ob tajnih zasliševalnih ukrepih G-10 komisija bundestaga. Poleg vseh teh preverjanj se izvajata nad BfV še nadzor Zaupnega odbora BHO⁴⁴ in nadzor Zveznega računskega sodišča (Schütte 2003).

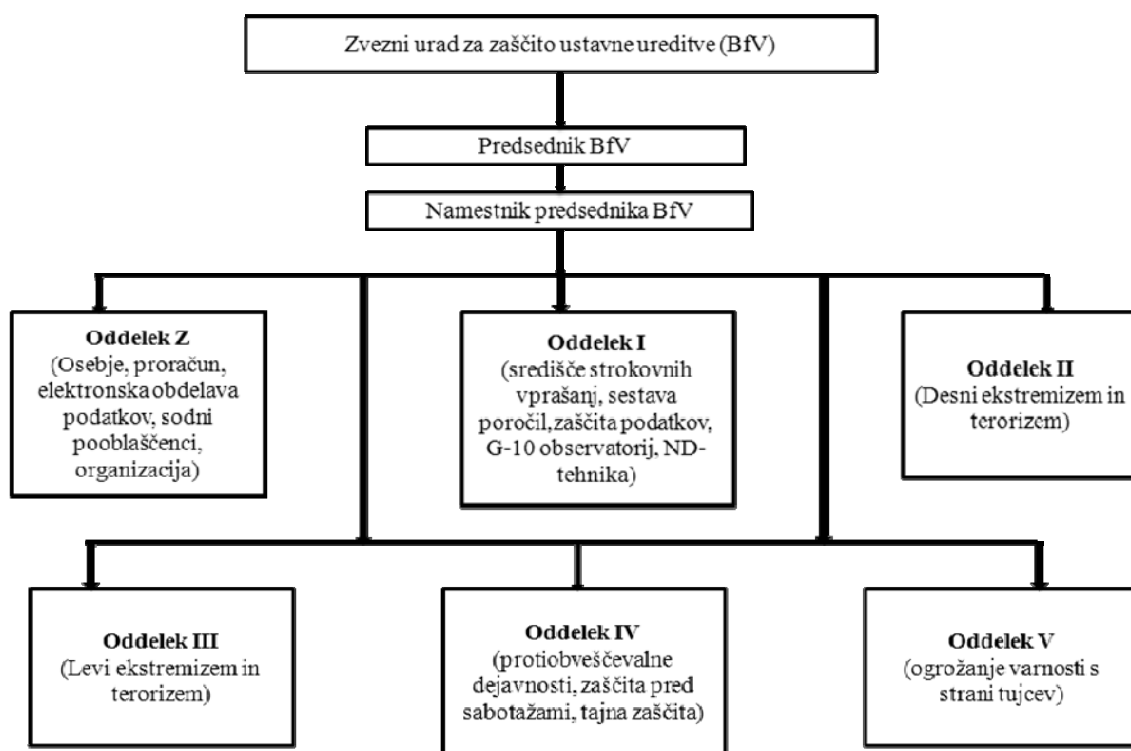
⁴¹Vertrauensleuten (V-Leuten).

⁴²Gesetz zur Neuregelung von Beschränkungen des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses.

⁴³Str. 38.

⁴⁴Odbor, sestavljen iz članov proračunskega odbora bundestaga.

Slika 6.1: Organizacija BfV

Vir: Die Sicherheitsbehörden des Bundes (Schütte 2003).

BfV je leta 2010 med drugim tudi ustvaril program HATIF⁴⁵, katerega cilj je pomagati ljudem, ki živijo v okolju fanatičnega in k nasilju spodbujajočega islama. V okviru tega programa sta ponujeni strokovna pomoč in oskrba osebam, ki se želijo osvoboditi takšnega okolja in vpliva. Program HATIF nudi več oblik pomoči, npr. pogovore, pomoč pri kontaktiranju organov, podporo ob grožnjah pripadnikov in podpornikov islamistične teroristične scene, posredovanje pri izobrazbeni ali poklicni kvalifikaciji ali celo materialno pomoč v posameznih primerih (Bundesministerium des Innern 2011e).

6.3 Zvezni urad za varnost v informacijski tehniki (BSI)

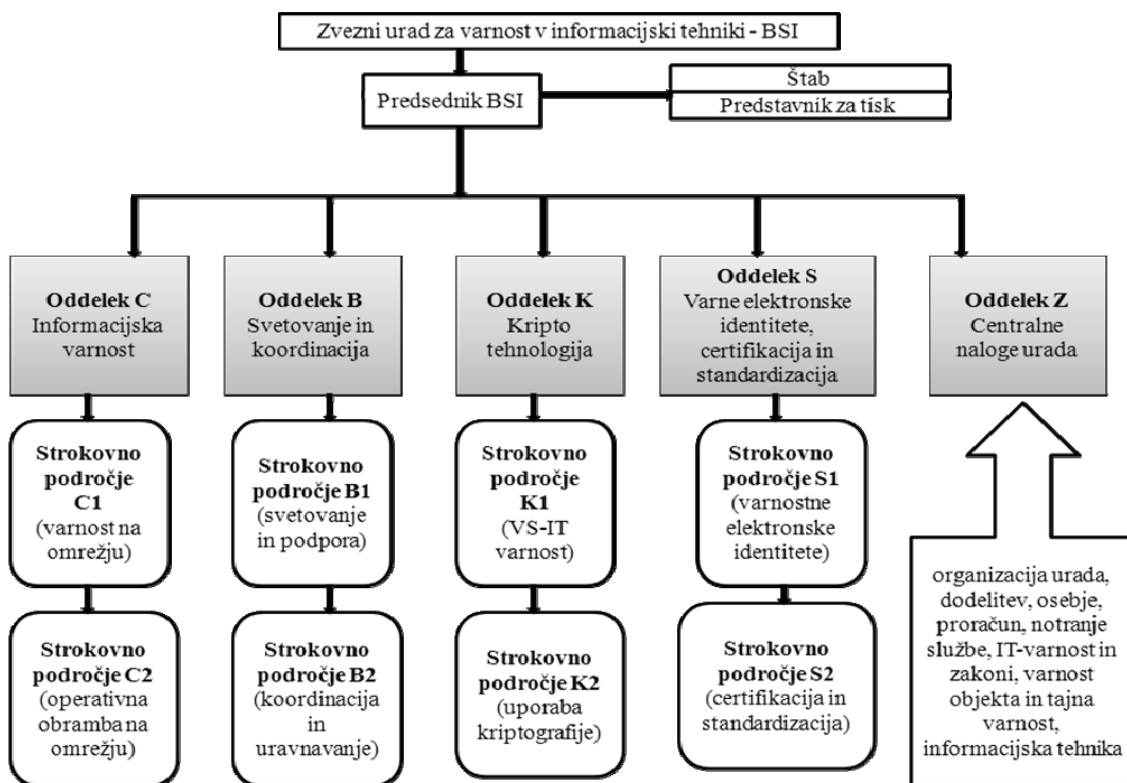
BSI⁴⁶ je urad znotraj Zveznega notranjega ministrstva, ki je delo v obliki, ki jo poznamo danes, začel v začetku leta 1991. BSI je neodvisna in nevtralna služba za vprašanja na področju IT-varnosti v informacijski družbi (Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik 2011a).

⁴⁵Heraus Aus Terrorismus und Islamistischem Fanatismus.

⁴⁶BSI je bil ustanovljen s preoblikovanjem Centralne službe za varnost v informacijski tehniki (ZSI). Sedež BSI je v Bonnu.

Urad BSI se deli na pet oddelkov, od katerih so štirje strokovne narave, en oddelek pa je upravni oddelek urada. Vsak strokovni oddelek je razdeljen še na dva pododdelka, pri čemer vsak pododdelek obsega točno določeno področje nalog.

Slika 6.2: Organizacija BSI

Vir: Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik (2011).

Glavne naloge BSI v povezavi z obravnavano tematiko so:

- preiskovanje varnostnih tveganj pri uporabi informacijske tehnike in razvoju varnostnih ukrepov;
- razvoj meril, postopkov in orodij za preverjanje in ocenjevanje varnosti informacijskotehničnih sistemov ali sestavnih delov;
- podpora pri zagotavljanju varnosti v informacijski tehnologiji s pristojnimi službami;
- podpora in pomoč policiji, organom pregona in organom ustavne zaščite pri njihovem delu;
- svetovanje izvajalcem, predstavnikom in uporabnikom pri vprašanjih s področja varnosti informacijske tehnologije (Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik 2011c).

6.4 Zvezni kriminalistični urad (BKA)

BKA⁴⁷ je urad kriminalistične policije ZRN in organ znotraj Zveznega notranjega ministrstva, ki je bil ustanovljen leta 1951 (Schütte 2003).

Že v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja je postal nacionalno policijsko centralno mesto in je predstavljal možnost mednarodnega sodelovanja pri premagovanju terorizma, predvsem terorizma teroristične združbe RAF. Poleg omenjenega boja proti terorizmu je delo BKA v 80. letih prejšnjega stoletja zaznamovalo tudi preprečevanje mednarodnega trgovanja z drogami in organiziranega kriminala. Po 11. septembru 2001 je v ospredju BKA dobilo glavno vlogo preprečevanje internacionalnega terorizma.

Leta 2005 se je BKA reorganiziral in razdelil v devet oddelkov⁴⁸, na vrhu katerih je predsednik, ki ga podpirata dva namestnika. V povezavi s preprečevanjem terorizma sta predvsem pomembna dva oddelka znotraj BKA – oddelek kriminalističnega inštituta in oddelek policijske državne zaščite (Bundeskriminalamt 2012e).

Znotraj kriminalističnega inštituta se je leta 2003 kot odziv na takratne teroristične napade prav za boj proti terorizmu in ekstremizmu ustanovila raziskovalna služba FTE⁴⁹ (Bundeskriminalamt 2012a). V njej so zbrani kriminalisti in znanstveniki, specializirani na različnih družboslovnih področjih, ki v svojih analizah in raziskavah poskušajo povečati učinkovitost protiterorističnih ukrepov. FTE je v svojem delovanju pripravljala različne projekte v pomoč policijskemu delu. Leta 2009 je npr. sklenil dva raziskovalna projekta, pri čemer je projekt, imenovan Ekstremizmi iz biografske perspektive, pomemben za razumevanje nastanka terorizma, predvsem z vidika motivacije (Bundeskriminalamt 2012d).

---

⁴⁷BKA zaposluje več kot 5.500 oseb, specializiranih s področja kriminologije, biologije, prava, gospodarstva, družboslovja, informatike in uprave (od tega je skoraj polovica zaposlenih izobraženih kriminalistov).

⁴⁸Oddelek informacijske tehnike, oddelek mednarodne koordinacije, oddelek kriminalističnega inštituta, oddelek Kriminalistično-tehnični inštitut, oddelek policijske državne zaščite, oddelek težkega in organiziranega kriminala, oddelek varnostne skupine, oddelek centralnih kriminalistično policijskih služb ter oddelek centralnih nalog in nalog upravljanja.

⁴⁹Forschungsstelle Terrorismus – Extremismus.

Oddelek policijske državne zaščite se ukvarja s preprečevanjem politično motiviranega kriminala na splošno. Zaradi angažmaja v Afganistanu je trenutno tudi v oddelku policijske državne zaščite v ospredju predvsem boj proti versko motiviranemu terorizmu. Ker je varnost ZRN trenutno v največji meri ogrožena ravno skozi tovrstno obliko terorizma, je oddelek 1. 1. 2009 v ta namen poostril naravo svojega dela. V primerih mednarodnega terorizma, pri katerih obstaja deželno razširjena nevarnost, kjer pristojnost deželne oblasti ni razvidna, ali v primerih prošnje deželne oblasti lahko oddelek policijske državne zaščite preprečuje že nastanek pojava teroristične nevarnosti (oddelek je tudi skladno s tem dobil več pristojnosti v Zakonu o Zveznem kriminalističnem uradu). Posamezno so bila tako pokrita tri različna področja kriminala: politično motivirani kriminal, politično motiviran kriminal tujcev, zajemajoč mednarodni terorizem (versko motiviran ekstremizem/terorizem) in vohunstvo, nezakonit promet s tehnologijo in z blagom pa tudi biološki kriminal (Bundeskriminalamt 2012a).

Na splošno lahko rečemo, da je BKA pristojen za veliko različnih nalog – za opravljanje službenega prometa deželnih policij z zveznimi policijskimi in s pravnimi organi ter za sodelovanje le-teh z javnimi službami drugih držav kot tudi za podporo zvezni policiji in deželni policiji, skrb za opravljanje policijskih nalog na področju kazenskega pregona in varovanje članov ustavnih organov ter prič in njihovih bližnjih. Zato lahko trdimo, da gre pri BKA za urad, ki združuje več med seboj prepletajočih se funkcij: funkcijo posredovanja, mednarodno funkcijo, funkcijo varovanja in zaščite ter centralno funkcijo – povezovalno funkcijo.

6.5 Zvezna policija⁵⁰ (BPOL)

Nemška Zvezna policija je prav tako organ Zveznega notranjega ministrstva in se je zasnova leta 1951, ko je bila ustanovljena Zvezna mejna zaščita⁵¹ (BGS). Ko je ZRN leta 1956 ustanovil Zvezno armado, se je tja prestrukturiralo skoraj 58 % zaposlenih v BGS. Leto 1972 je zaznamovalo zvezno policijo z velikimi iskalnimi akcijami pripadnikov teroristične združbe RAF. Kot posledica terorističnega napada na

---

⁵⁰Bundespolizei.

⁵¹Bundesgrenzschutz.

olimpijskih igrah na izraelsko moštvo v Münchnu leta 1972 je bila ustanovljena t. i. mejna zaščitna skupina Grenzschutzgruppe 9 (GSG 9) kot protiteroristična enota.

17. 10. 1977 je imela protiteroristična enota GSG 9 večjo varnostno akcijo na letališču Mogadischu v Somaliji, kjer osvobodi vseh 86 talcev z letala Landshut, ki so bili v rokah teroristov. Leta 1990 – ob združitvi ZRN – se je BGS reorganiziral in obenem sprejel tudi naloge železniške policije in zračne varnosti. Z začetkom leta 1998 se je BGS ponovno na novo organiziral, pri čemer se je okrepilo področje določenih služb za učinkovitejše zaznavanje nalog, z ustanovijo še dodatni uradi BGS, regionalne zvezne mejne inšpekcije, enota mobilnega kontroliranja in nadzora, skoraj razpolovili so se intervencijski oddelki BGS, združila sta se izobraževanje in izpopolnjevanje v izobraževalno in izpopolnjevalno središče (BGSAFZ). Po terorističnem napadu leta 2001 je BGS prvič postavil oborožene letalske varnostne spremljevalce na krov nemških letal. 30. junija 2005 je bil končno sprejet Zakon o preimenovanju BGS v Bundespolizei oz. zvezno policijo (Bundespolizei 2010). Naloge enot zveznih policijskih direktij so regionalno pristojne za operativno delo. Predsedstvo zvezne policije⁵² je vrhni organ za službeno in strokovno nadzorstvo ter tudi pristojno za policijsko-strateško vodenje zvezne policije. Organizacijsko gledano, sodi enota GSG 9 pod predsedstvo zvezne policije, oprav tako tudi letalske službe zvezne policije (Bundespolizei 2011a).

Glavne naloge policije so zajete na več različnih področjih, ki so med drugimi:

- varovanje meja ZRN;
- izvajanje nalog železniške policije;
- skrb za zračno varnost;
- izvajanje nalog na odprtem morju, vključujoč varovanje okolja in dejavnost pomorske policije;
- izvajanje podpore zvezni oblasti oz. organom in deželnim policijam;
- sodelovanje pri policijskih nalogah mednarodnega pomena (Bundespolizei 2011b).

---

⁵²Ustanovljeno je bilo leta 2008 ob reorganizaciji policije in ima sedež v Potsdamu. Zaradi delitve del se tudi predsedstvo deli na vodilni štab, ki je odgovoren predvsem za odnose z mediji, javno delo, nadzor in vodenje urada, ter še na 8 oddelkov, pri čemer vsak oddelek pokriva določeno področje dela. Predsedstvu zvezne policije je podrejena tudi zvezna policijska akademija, ki skrbi za izobraževanje in izpopolnjevanje uslužbencev.

Ob terorističnem ogrožanju policija za optimalno izvajanje svojih nalog na območju zračnega in morskega prostora potrebuje nadzor nad morskim in zračnim prostorom, izvajajoč s kopnega in iz zraka. Prav tako je v tem primeru ključnega pomena podpora pri ustanovitvi t. i. intervencijskih zračnih central z vidika osebja in tehnike. Pomembno vlogo tu igrata tudi pomoč in sodelovanje z oboroženimi silami – vojsko (Landesvermessung und Geobasisinformation Brandenburg 2009, 51).

ZRN naj bi v prihodnje načrtoval sestavo nove policijske enote, specializirane za boj proti terorizmu, ki bi bila še učinkovitejša kot GSG 9. Sestava te nove policijske enote naj bi bila podobna ameriškemu FBI in le-ta naj bil predstavljal spremembo pri novem varnostnem konceptu. Ob načinu tvorbe te enote obstaja več špekulacij:

1. Nova policijska enota naj bi nastala iz zvezne policije, katere pristojnosti in naloge bi se razširile čez BKA in policijske izvršilne naloge na carini.
2. Lahko bi nastala nova kriminalistična policija, sestavljena iz BKA, delov zvezne policije in iz carine.
3. Tretja možnost narekuje oblikovanje nove enote oz. nastanek nove, samostojne zvezne finančne policije iz operativnih enot carine (Bild 2010)

Kot ena izmed predlaganih možnosti pri izboljššanemu in izpopolnjenemu boju proti terorizmu je bila predlagana tudi reforma enote GSG 9, in sicer naj bi se iz GSG 9 in centralne podporne carinske skupine (ZUZ) združili v eno specializirano enoto.

6.6 Zvezna vojska/Zvezna armada (Bundeswehr)

Glede na to, da je nemški obrambni sistem tesno povezan z obrambnim sistemom zveze Nato, je ta vpliv še posebej razširjen na nemško vojsko in njene operacije (Bešker v Jovorič 1992, 94–107). Oborožene sile ZRN se delijo na 3 dele: na kopno vojsko, zračne sile in na pomorske sile oz. vojno mornarico. Zvezna armada je – organizacijsko gledano – podrejena Ministrstvu za obrambo (Bundeswehr 2012).

V sklopu varnostne politike ZRN igra tudi Zvezna armada svojo vlogo, kjer že člen 87 a temeljnega zakona⁵³ določa obrambo oboroženih sil. Še posebej po 11. septembru 2001 se je dejavnost oboroženih sil premaknila zunaj meja ZRN. Takrat je na pomenu dobilo

---

⁵³Grundgesetz.

reševanje mednarodnih kriz in konfliktov. Med mirom je vrhovni poveljnik oboroženih sil zvezni minister za obrambo, medtem ko v primerih obrambe države poveljstvo prevzame zvezni kancler.

Ministrstvo za obrambo ima tako dvojno oz. razdeljeno področje nalog. Po eni strani je civilni zvezni organ, po drugi strani pa skrbi za organizacijo in vodenje oboroženih sil. Poleg vseh treh zvrsti oboroženih sil je Ministrstvo za obrambo odgovorno tudi za vojaška organizacijska področja baze oboroženih sil in centralno sanitetno službo (Die Bundesregierung 2011c).

6.6.1 Kopenska vojska (HEER)

Ker je področje dela kopenske vojske⁵⁴ zelo obsežno, zajema različne operacije in boj proti mednarodnemu terorizmu, a tudi obrambo zveze in mirovne operacije. Pri vsem tem je velikega pomena sodelovanje z drugimi državami (Bundeswehr 2012).

6.6.2 Zračne sile (Luftwaffe)

Zračne sile⁵⁵ so odgovorne za varnost in nadzor v zračnem prostoru – varujejo državo, prebivalstvo ter civilne in vojaške ustanove. Naloge se izvajajo v okviru dela zračnih sil, vendar v tesni povezavi z drugimi oboroženimi silami in drugimi organizacijami (predvsem Nato in EU) (Bundeswehr 2012).

6.6.3 Vojna mornarica

Vojna mornarica je tretji najmanjši del oboroženih sil ZRN. Pri obrambi države pa ima prav tako tudi mornarica velik pomen. Pri solidarnih nalogah v mednarodnih združenjih je v stalnem posredovanju. Pri novem strukturiranju oboroženih sil se je pomen mornarice preusmeril predvsem na mirovne in stabilizacijske operacije v kriznih območjih (Bundeswehr 2012).

---

⁵⁴Kopenska vojska je z več kot 103.000 vojaki največji del oboroženih sil ZRN.

⁵⁵V zračnih silah je aktivnih več kot 45.000 vojakov.

6.6.4 Operacije oboroženih sil ZRN

Večinoma oborožene sile ZRN sodelujejo v različnih operacijah v povezavi z oboroženimi silami prijateljskih držav. Cilj je preprečiti ali končati nasilne konflikte.

Oborožene sile ZRN so aktivne v naslednjih združenjih oz. operacijah:

- ISAF⁵⁶ – Mednarodna varnostna podpora sila, ustanovljena 20. decembra 2001 z namenom podpore afganistanski vladi pri ohranjanju varovanja človekovih pravic in notranje varnosti. Nemški vojaki so porazdeljeni v severni regiji Afganistana ter tudi v glavnem mestu Kabul in njegovi okolici.
- EUROFOR – v sklopu EUROFOR v okviru EU so tudi nemške oborožene sile pripomogle pri operaciji Althea leta 2004, katere namen je bil ohranjanje in vzpostavitev miru v BIH, kar je bila do zdaj največja vojaška operacija EU.
- Enduring Freedom (OEF)⁵⁷ – leta 2001 je nemški bundestag potrdil udeležbo oboroženih sil v operaciji OEF, v kateri so sodelovale nemške zračne sile in vojna mornarica. Nemška intervencijska zveza varuje morski prostor in pomorske povezovalne linije na območju vzhodne Afrike.
- Active Endeavour (OAE) – po terorističnih napadih 11. septembra je svet združenja Nato oktobra 2001 sprejel obvezujočo določbo zveze in v tej povezavi se je vzpostavila operacija Active Endeavour kot prispevek k boju proti mednarodnemu terorizmu.
- UNAMA⁵⁸ – Združeni narodi, kjer sodelujejo tudi nemški vojaki, v okviru te operacije podpirajo afganistansko vlado pri gradnji in demontaži pravnodržavnih struktur (Die Bundesregierung 2011c).

Po 11. septembru se je grožnja varnosti tudi v ZRN skokovito povečala. V obrambnopolitični usmeritvi je zvezni minister za obrambo leta 2003 predstavil pomembnost transformacije kot princip nadaljnjega razvoja oboroženih sil, ki kot dolgotrajen proces zajema več sestavin:

- sposobnost prilagoditve oboroženih sil na nenehno spreminjajoča se varnostna ogrožanja;
- primerne odzive na nove vojaške zahteve;
- dosledno uporabo tehnoloških novosti;

---

⁵⁶International Security Assistance Force.

⁵⁷Glej str. 16.

⁵⁸United Nations Assistance Mission in Afghanistan.

- integracijo in povezavo konceptov, izobrazbe, materiala in tehnologije.

Za doseg teh ciljev je nujno potrebna uskladitev z razpoložljivimi finančnimi sredstvi. Za nadaljnja posredovanja Zvezna armada sestavlja tri skupine vojaških sil: posredovalne sile, stabilizacijske sile in podporne sile, pri čemer je vsaka skupina sil specializirana na določenem vojaškem področju (Die Bundesregierung 2011c).

6.7 Vojaška protiobveščevalna služba (MAD)⁵⁹

MAD je najmanjša izmed treh glavnih obveščevalnih služb ZRN in se je leta 1956 razvila iz predhodne varnostne skupine Amt Blank (Amt für den Militärischen Abschirmdienst 2011b).

Zakon o Vojaški protiobveščevalni službi, ki določa njene naloge, pristojnost, sodelovanje z drugimi organi, zbiranje/obravnavanje/posredovanje informacij itn., je bil sprejet šele leta 1990.⁶⁰ Glavna naloga MAD je torej zaščita nemških oboroženih sil, njihovih institucij in naprav, oborožitve, objektov ter vojaškega osebja pred tujim vohunstvom in sabotажami. MAD je prek obrambnega ministrstva podrejen zvezni vladi (Purg 1995, 167).

Strukturno⁶¹ je MAD sestavljen iz petih oddelkov⁶², pri čemer sta za področje obravnavane tematike pomembna predvsem:

- **oddelek I** oz. *oddelek centralnih nalog*, ki pokriva področje nalog netehnične narave in tudi tehnične, tj. v smislu podpore drugim oddelkom, predvsem teh, ki so dejavni na področju boja proti ekstremizmu, terorizmu in tudi preprečevanja vohunjenja in sabotiranja (k tem nalogam sodijo npr. obdelava vseh načelnih in pravnih vprašanj glede narave dela, povezava stikov službe MAD z domačimi in s tujimi obveščevalnimi službami ter z varnostni organi, izdaja publikacij za

---

⁵⁹Militärischer Abschirmdienst.

⁶⁰MADG (Gesetz über den Militärischen Abschirmdienst).

⁶¹Za spremembo od preostalih služb predseduje MAD civilna oseba in nima namestnikov.

⁶²Oddelek I oz. oddelek centralnih nalog, oddelek II oz. oddelek, zadolžen za področje ekstremizma/terorizma, oddelek III oz. oddelek za področje obrambe pred vohunjenjem in zaščite pred posredovanjem, oddelek IV oz. oddelek personalne in materialne tajne zaščite in zaščite pred sabotажo, oddelek V oz. oddelek nalog enot in uprave.

enote, posredovanje obveščevalnega sredstva, »opazovanje«, nudenje tehnične podpore za opravljanje nalog ...);

- **oddelek II** je oddelek, ki je zadolžen za področje ekstremizma/terorizma in je njegova naloga predvsem zbiranje informacij o ekstremističnih prizadevanjih in terorističnih aktivnostih, ocenitev zbranih informacij (ali obstaja grožnja posameznim osebam, službam, ustanovam, ki so del obrambnega ministrstva); prav tako sta zakonsko določeni nalogi tega oddelka vodenje in ocenitev varnostnega položaja na področju ekstremizma in terorizma kot prispevek k splošni oceni vojaškovarnostnega položaja; v praksi so naloge oddelka II naslednje: identifikacija ekstremistov v oboroženih silah ter njihovo opazovanje in preprečitev njihovih prizadevanj, uperjenih proti vojski; sodelovanje z vodji služb in disciplinskimi predstojniki ter svetovanje na področju ekstremizma; informiranje in poučevanje vodstva obrambnega ministrstva in vodstva oboroženih sil na področju ekstremizma (Amt für den Militärischen Abschirmdienst 2011c).

6.8 Zvezna obveščevalna služba (BND)⁶³

BND je še tretja izmed obveščevalnih služb v ZRN in edina ter enotna nemška tuja obveščevalna služba⁶⁴. Bistvo in pristojnost BND se nahaja pri priskrbi in obdelavi informacij iz tujine, ki bi bile za ZRN zunanjepolitičnega in varnostnopolitičnega pomena. Je centralizirana obveščevalna služba in je pod neposrednim vodstvom predsednika države, medtem ko je za njeno dejavnost odgovoren vodja Urada zveznega kanclerja, kar pomeni, da je le-ta neposredno vezana na zveznega kanclerja (Gesetz über den Bundesnachrichtendienst 2010d).

---

⁶³Bundesnachrichtendienst.

⁶⁴Sedeža BND se nahajata v mestih Pullach in Berlinu.

Organizacijsko pa je BND razdeljen na enajst oddelkov⁶⁵, pri čemer je pri dejavnosti preprečevanja terorizma najpomembnejši *oddelek TE – oddelek mednarodnega terorizma in organiziranega kriminala*, ki je odgovoren za pojasnjevanje čezmejnih nevarnosti mednarodnega terorizma in organiziranega kriminala (Bundesnachrichtendienst 2010c).

Oddelek TE si informacije o asimetričnih grožnjah priskrbi operativno, jih nato analizira in oceni ter posreduje naprej zvezni vladi. Za uspešno opravljanje nalog je ta oddelek BND odvisen od sodelovanja s partnerji, zato v ta namen goji ozko nacionalno in tudi mednarodno sodelovanje s številnimi partnerskimi službami, z varnostnimi organi pa tudi različnimi znanstvenimi ustanovami (Bundesnachrichtendienst 2010a).

DA BND deluje skladno z zakonom (BNDG – Zakon o Zvezni obveščevalni službi) in tako čim bolj skladno z vladnimi smernicami preprečevanja ekstremizma/terorizma, se nad delom BND izvaja kot prvo parlamentarni nadzor v okviru parlamentarnega nadzornega odbora⁶⁶, ki med drugim izvaja nadzor tudi nad drugimi obveščevalnimi službami. Parlamentarni nadzor⁶⁷ izvaja tudi komisija G-10, ki preverja predvsem nujnost in dopustnost določenih omejitev v zakonih (Bundesnachrichtendienst 2010č).

6.9 Posebne organizacije za boj proti terorizmu

Kljub zelo definirani ločitvi del med posameznimi institucijami in zelo sistematiziranemu sistemu v boju proti terorizmu so bile v ZRN ustanovljene tudi

---

⁶⁵Oddelek GL – oddelek celotnega položaja oz. vodilni in informacijski center, ki skrbi za koordinacijo in vodenje procesov znotraj službe; oddelek UF – oddelek podpornih strokovnih služb, ki skrbi za pridobivanje in obdelavo predvsem raznolikih, odprtih informacij, ki jih potem posreduje naprej drugim oddelkom; oddelek EA – oddelek področja uporabe oz. odnosov s tujino, ki je odgovoren za koordinacijo in vodenje odnosov s tujino v okviru BND; oddelek TA – oddelek tehničnega raziskovanja, ki se ukvarja s pridobivanjem informacij s tehničnimi sredstvi; oddelka LA in LB – oddelka za obdelavo informacij, pridobljenih iz različnih regij sveta in na različne mogoče načine; oddelek TW – oddelek proliferacije, ABC-orožja in vojne tehnike, torej prevzema odgovornost za vsakršno posredovanje atomskega, biološkega, kemijskega orožja pa tudi za temu primerno nosilno tehnologijo; oddelek SI – oddelek lastnega varovanja, ki skrbi za varnost osebja in materialno varnost znotraj BND; oddelek TU – oddelek tehnične podpore, katerega naloga je oskrba vseh preostalih oddelkov z raznolikimi tehničnimi uslugami; oddelek TK – oddelek tehničnega razvoja, ki skrbi za razvoj specialnih tehničnih sistemov za delovanje službe na področju obveščevalne tehnike, informacijske tehnike in razvoj sistema software; oddelek ZY – centralni oddelek, ki je odgovoren za upravne naloge in upravljanje z osebjem; oddelek TE.

⁶⁶Parlamentarisches Kontrollgremium (PKGr).

⁶⁷Nad BND se izvaja še finančni nadzor, ki preprečuje, da bi izdatki presežali finančni načrt, pri čemer nadzor izhaja iz odbora članov proračunske komisije bundestaga. Izdatke BND preverja tudi zvezno računsko sodišče enkrat letno.

hibridne organizacije, s katerimi naj bi ZRN postal učinkovitejši. Še posebej po letu 2001 je opažena rast tovrstnih organizacij. Gre za organizacije, katerih namen je preprečevanje terorizma, njihova posebnost pa je, da gre tu za organizacije, sestavljene iz policijskih in kriminalističnih enot pa tudi iz enot obveščevalnih služb. To je za ZRN posebnost, saj je ravno v ZRN prisotna stroga delitev nalog med posameznimi enotami v državi, kar nakazuje visoko pripravljenost države v boju proti terorizmu (Bundesverband Informationswirtschaft, Telekommunikation und neue Medien e. V 2009).

Začetek tovrstnega eksperimentiranja združitve enot sega v 90. leta prejšnjega stoletja, in sicer je bila prva pomembnejša tovrstna organizacija ustanovljena leta 1991 kot **Koordinacijska skupina boja proti terorizmu (KGT)**⁶⁸. KGT je bil pod vodstvom BKA, sestavljalo pa ga je še osebje iz BfV, deželnih uradov za zaščito ustavne ureditve, urada zveznega generalnega javnega tožilca in posamezni notranji ministri oz. senatorji. Namen KGT je bil povečati boj proti terorističnemu nasilju na zvezni oz. vsedržavni ravni. Z ustanovitvijo KGT je bila ukinjena prej zahtevana stroga delitev med policijo in varovanjem ustavne ureditve ter tudi vsaj delno spregledana ukinitve ločitve oblastnih funkcij med sodstvom in izvršilno oblastjo. Bistvo delovanja KGT bi bilo v pritoku in združevanju informacij policije, BfV in sodstva (Deutscher Bundestag 1991).

Konkretne naloge KGT so javnosti ostale zakrite, njegovo delo pa je bilo okvirno definirano kot koordinacija hitre in obširne izmenjave informacij, ocenitev položajev, določanje ukrepov, posredovanje skladno z obstoječimi viri in razvijanje novih konceptov za zatiranje terorizma. Vloga KGT pa ni bila samo pri zbiranju informacij in koordinaciji le-teh, ampak je imela tudi operativno vlogo, kar se je pokazalo že leta 1993, tj. pri pomoči aretacije člana RAF Wolfganga Gramsa, ki se je končala ob streljanju. Ob razpustitvi združenja RAF leta 1998 je tudi dejavnost KGT poniknila in se šele čez pet let spet pojavila v javnosti, vendar ni gotovo, ali KGT sploh še deluje oz. ali se njeni člani srečujejo (Wörlein 2009).

Leta 1992 se je najprej kot podskupina KGT oblikovala t. i. **Informacijska skupina nadziranja in preprečevanja desnoekstremističnih, terorističnih in tujcem sovražnih**

---

⁶⁸Koordinierungsgruppe Terrorismusbekämpfung.

dejanj nasilja (IGR)⁶⁹, ki pa je pozneje postala samostojna organizacija. Organizacijsko je odsev KGT, tematsko pa njeno delovanje zajema širše področje, kar omogoča ukvarjanje tudi z vsakdanjim kriminalom, kar npr. v delo KGT ni bilo nikoli zajeto. Spoznanja, pridobljena pri svojem delovanju, IGR posreduje naprej preostalim varnostnim organom in pripravlja v ta namen vsedrjavne izvršne ukrepe (Bundesamt für Verfassungsschutz 2002).

Po septembrskem terorističnem napadu leta 2001 je bila v ZRN ustanovljena **Koordinacijska skupina mednarodnega terorizma (KGIntTE)**⁷⁰ kot protiutež mednarodni teroristični grožnji, ki jo sestavlja osebje iz BKA, BPOL in iz vseh obveščevalnih služb. Delovanje KGIntTE je specifično na mednarodni terorizem, njegova naloga pa je stalno ocenjevanje in vodenje pogleda na dejansko stanje oz. položaj. Prav tako naj bi svetoval na konferencah IMK glede premišljenih policijskih ukrepov pri preprečevanju terorizma (Deutscher Bundestag 2009).

Čisto nova stopnja sodelovanja med policijo in obveščevalnimi službami pa je decembra 2004 pomenila ustanovitev **Skupnega centra za boj proti terorizmu (GTAZ)**⁷¹. V GTAZ-u je aktivnih 40 organov, sestavljenih iz policije ter zveznih in deželnih služb: BKA, BfV, BND, BPOL, Carinski kriminalistični urad, MAD, Zvezni urad za migracije in begunce, zastopniki generalnega zveznega tožilca, 16 deželnih kriminalističnih uradov in 16 deželnih uradov za zaščito ustavne ureditve. Zaradi vse večje grožnje predvsem islamističnega terorizma je GTAZ usmerjen predvsem proti njemu oz. preprečevanju le-tega. Njegovo delovanje pa je usmerjeno na celotno področje mednarodnega terorizma. Bistvo delovanja GTAZ je v omogočanju intenzivnega sodelovanja med varnostnimi organi in povezovanju strokovnih znanj. Vsa ta sistemska prepletenost različnih strokovnih smeri omogoča lažje preprečevanje mednarodnega terorizma, kar se je že izkazalo skozi več prestreženih poskusov terorističnega napada (Bundeskriminalamt 2010). Vsem skupinam znotraj GTAZ je omogočen dostop do datoteke *Antiterrordatei*⁷², kar je v veliko pomoč pri odkrivanju

---

⁶⁹Informationsgruppe zur Beobachtung und Bekämpfung rechtsextremistischer/-terroristischer, insbesondere fremdenfeindlicher Gewaltakte.

⁷⁰Koordinierungsgruppe Internationaler Terrorismus.

⁷¹Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum.

⁷²T.i. protiteroristična datoteka, v kateri se nahajajo zbrani podatki o osebah s področja mednarodnega terorizma in ekstremizma in do katere imajo dostop samo določeni organi ali organizacije ZRN

morebitnih storilcev terorističnega napada, saj se v datoteki najdejo točni podatki o sumljivih osebah (ime, priimek, bančni podatki, narodna in verska pripadnost itn.).

Način gradnje in organiziranosti GTAZ se je uporabil tudi pri ustanovitvi t. i. **Skupnega analitičnega in strateškega centra ilegalne migracije (GASIM)**⁷³ leta 2006. Gre za informacijsko, koordinacijsko in kooperacijsko sodelovanje med BPOL, Zveznim uradom za migracije in begunce, finančnim nadzorom črnega dela, Zveznim carinskim uradom, BKA, BND, BfV in Uradom za zunanje zadeve. V prihodnje je v načrtu tudi vključitev deželnih organov. Njegova naloga zajema zbiranje informacij na področju nezakonite migracije, njihova analiza in ocena ter morebitna povezava z obstoječim organiziranim kriminalom, s trgovino z ljudmi in z nezakonito zaposlitvijo (Deutscher Bundestag 2006b, Deutscher Bundestag 2011a). Glavni namen pa je bil preprečevanje nedovoljenega priseljevanja z operativnimi in s strateško zasnovanimi ukrepi (Wörlein 2009).

Zadnja izmed pomembnejših sestavljenih oz. hibridnih organizacij na področju preprečevanja terorizma je t. i. **Skupni internetni center (GIZ)**⁷⁴ leta 2007, katerega cilj je predvsem preprečevanje islamističnega terorizma po internetu oz. s pomočjo interneta. GIZ je sestavljen iz enot BfV, BKA, BND, MAD in iz generalnega zveznega točilca.

Naloga GIZ-a je opazovanje zadevnih spletnih strani, ki utegnejo biti povezane z islamističnim terorizmom, pri čemer je ključnega pomena predčasno odkrivanje terorističnih in ekstremističnih aktivnosti na internetu, razkritje morebitnih priprav na teroristične napade ter slediti morebitnim rekrutacijam in radikalnim prizadevanjem islamistov (Bundesministerium des Innern 2011a).

(omenjeno datoteko oz. zbor informacij in pravico do njene uporabe določa zakon – Antiterrordateigesetz (ATDG).

⁷³Gemeinsames Analyse- und Strategiezentrum illegale Migration.

⁷⁴Gemeinsames Internetzentrum.

7 POSLEDICE PROTITERORISTIČNEGA DELOVANJA V ZRN – OMEJEVANJE SVOBODE IN ČLOVEKOVIH PRAVIC

Terorizem v ZRN gotovo predstavlja grožnjo varnosti. Vendar pa tudi pri sprejemanju in izvajanju ukrepov zoper njega lahko trčimo na določene točke, ki so dejansko vprašljive v povezavi s svobodo, pravico posameznika. Po Hirschu (v Schönbach 2010, 4) se ZRN v boju proti terorizmu, zlasti mednarodnemu, ravna po načelu »preventivna preprečitev je boljša kot zdravljenje«. Prav tako kot tudi veliko drugih avtorjev meni, da obstaja konflikt med varnostjo in svobodo ter da sta v premo sorazmernem odnosu. Po njegovem mnenju je ZRN z notranjepolitičnim oboroževanjem trčil ob mejo glede razvoja v državo totalnega nadzora.

Dejstvo je, da boj s terorizmom zahteva določene ukrepe, čeprav ti včasih posegajo v določena območja, ki naj bi bila zaščitena. Ker so človekove pravice temeljne pravice, se vsi protiteroristični ukrepi merijo z njimi (Deutsches Institut für Menschenrechte 2006).

V vseh državah, kjer je ogrožanje zaradi mednarodnega terorizma najvišje, se pojavljajo določene težave med odnosom zaščite človekovih pravic in ukrepi boja proti terorizmu. Omenjene težave so:

- internacija terorističnih osumljencev, sploh tujih, brez obtožbe in sodnih postopkov;
- izvajanje kontrolnih postopkov oz. preverjanj priprtih terorističnih osumljencev, ki niso skladni s pravičnimi postopki (dolgoletni pripori, ki so brez predvidenega konca);
- izvajanje mučenja in trpinčenja prek vojske in obveščevalnih služb;
- ugrabitev terorističnih osumljencev v tretjih deželah in njihova izročitev državam, kjer je praksa izvajanja nasilja nad njimi;
- odobritev oz. dopustitev dokaznih sredstev, pridobljenih pod izvajanjem nasilja v sodnih postopkih;
- izvajanje vojne proti drugi državi oz. množici pod pretvezo boja proti terorizmu (Deutsches Institut für Menschenrechte 2006).

V ZRN je med najodmevnejšimi sodnimi procesi z domnevnim nepravilnim oz. s spornim sodnim postopkom proces v Hamburgu proti osumljencu Maročanu Mounirju Al Motassadequ leta 2002, ki je bil obsojen podpre atentatorjev iz 11. septembra 2001. Pri tem procesu so ZDA odklonile možnost zaslišanja dveh prič. Vzrok za to ni bil naveden. Pozneje je višje deželno sodišče vseeno poskušalo dobiti izjavo vsaj ene izmed prič prek BND, a sta notranje ministrstvo in BKA prepovedala pridobivanje podatkov in morebitno predložitev obstoječih podatkov sodišču. Sodnik v procesu je obrazložitev oblasti označil kot nezadostno, a kljub kritiki sodišča glede pravne državne šibkosti in protesta je bil osumljenec obsojen na 15 let zapora.

Podobna zgodba, ravno tako z obtožnico glede napadov 11. septembra, se je odvila jeseni 2003 pri sodnem procesu proti Tunizijcu A. Mzoudi. Ponovno je branilec zahteval poziv oz. vabilo že zgoraj omenjene priče, a je bilo to spet prepovedano, saj bi bilo v nasprotnem primeru lahko ogroženo sodelovanje z ZDA. Ko je decembra 2003 BKA posredoval poslano in pridobljeno izjavo zahtevane priče, je bil Mzoudi izpuščen iz pripora, sodni postopek proti njemu pa se je nadaljeval (Wolfgang 2004).

Varnost državljanov ni samo njihova fizična varnost, ampak jo v grobem sestavljajo štiri ravni:

1. varnost v smislu gotovosti, zanesljivosti, preprečevanju tveganj;
2. varnost kot statusna varnost, jamstvo za doseg določene življenjske ravni in socialna varnost;
3. varnost v smislu institucionalne obrambe pred notranjim in zunanjim ogrožanjem socialne ali politične ureditve;
4. varnost je konec koncev tudi varnost s pravnega vidika kot varovanje nedotaknjenosti pravne dobrine in temeljnih človekovih pravic (Gert-Joachim 2002).

Sprejeti teroristični ukrepi v ZRN in izvajanje le-teh posegajo v vse štiri spektre varnosti. Kakor protiteroristični ukrepi vplivajo na preprečevanje tveganj in ohranjanje miru oz. zanesljivosti, tako se tudi dotaknejo načina življenja državljanov in vplivajo na neko življenjsko raven. Poleg tega so pomemben sestavni del varnosti v smislu ogrožanja državljanov zaradi socialne ali politične ureditve in z določenimi pravnimi posegi v temeljne človekove pravice.

Po 11. septembru 2001 so v ZRN sprejeli številne nove varnostne zakone, ki so instrumentom obrambe pred nevarnostmi oz. preprečevanjem terorizma močno razširili pristojnosti in povečali moč. Sploh v odnosu med policijo in obveščevalnimi službami je bila zanimiva relacija pristojnosti, saj je policija pridobila nekaj pooblastil za opravljanje obveščevalne dejavnosti, medtem ko so bile obveščevalnim službam dodane nekatere izvršilne pravice. Tako sta se na obeh straneh povečali moč in zastopanost, kar pa je povzročilo otežen nadzor in izvrševanje nadzora nad policijo in obveščevalnimi službami (Bielefeldt 2008, 4).

Tudi na področju pravice prebivanja oz. bivanja je bilo sprejetih kar nekaj spornih varnostnopolitičnih sprememb. Predvsem so bili v teh spremembah oškodovani nedržavljeni ZRN, torej tujci, ki so želeli prebivati v državi. Po novem je bilo tudi kršenje na področju prebivanja zelo poostreno in bolj sankcionirano. Prav tako je bila sprejeta veriga novih kontrolnih ukrepov oz. ukrepov preverjanja in pridobivanja informacij, ki posegajo v območje posameznikove intimne. Sporna so tu predvsem različna spletna preverjanja, telefonsko nadzorovanje in še različni drugi načini pridobivanja informacij. Veliko teh ukrepov po mnenju veliko strokovnjakov posega v veliko drugih pravic, ki so vedno veljale za bistvo demokracije, kot npr. poseg v pravico do nedotakljivosti stanovanja, poseg v zaščito novinarskih virov, poseg v posamezne skupine s statusom zaščite zaupanja (zdravniki, odvetniki, duhovniki ...).

Zaradi vseh protiterorističnih ukrepov, na čelu z rastrskim iskanjem oz. izsledovanjem, prihaja do označevanja določene skupine ljudi – priseljenih tujcev ali muslimanov, katere posledice pa vodijo v kršenje prepovedi diskriminacije (Bielefeldt 2008, 4–5). Ob tem je mogoče smiselno omeniti spremembo Zakona o potnem listu. Cordelia Koch (v Schönbach 2010, 18–19) omenjeno spremembo zakona zelo kritično obravnava, saj meni, da nemški potni listi nimajo nobene zveze s preprečevanjem terorizma. Ravno zaradi tega se je posvetila raziskovanju spremenjenega 7. člena Zakona o potnih listinah. Po njenem mnenju 7. člen obsega samo področje varnostnopolitične načelne odločitve, ne spušča pa se na področje dejanskega preprečevanja terorizma ali konkretne nevarnosti življenja. Prav tako je po njenem mnenju vpeljava biometričnih značilnostih organizacijsko, tehnično, finančno in časovno neprimerna. Predvsem zaradi značilnosti nekaterih ljudi, ki niso primerne za biometrične sisteme in prav tako še ni znano, kako bo na tovrstno identifikacijo vplival proces staranja. Po njenem mnenju vpeljava

biometričnih postopkov predstavlja nevarnost za pravico informacijske samoodločbe posameznika.

Nemško mirovno gibanje je glede preprečevanja terorizma v svoji analizi boja proti terorizmu celo predlagalo več nenasilnih in civilnih alternativ pri premagovanju terorizma, ki naj bi bile prav tako učinkovite in ne bi posegale v pravice posameznikov. Predlagani ukrepi z njihove strani naj bi se okvirno delili v štiri funkcije oz. bi bili vzpostavljeni na štirih različnih področjih boja proti terorizmu, in sicer:

1. področje preprečevanja in kontrole nad nasiljem;
2. področje obdelave konfliktne vsebine;
3. področje vplivanja na mnenje/predstave;
4. področje obdelave strukturnih vzrokov konflikta (Schweitzer 2002).

Na vseh teh področjih bi bilo treba sprejeti nove mirovno zasnovane ukrepe s ciljem dolgoročno preprečiti terorizem. Na prvem področju, torej področju preprečevanja in nadzora nad nasiljem, je eden izmed predlogov ustanovitev t. i. ad hoc sodišča ali mogoče verskega sodišča ali izvajanje kazenskega pregona skozi posamezne države. Eden izmed predlogov, ki bi znal biti učinkovit, je bil tudi predlog poenotenja oz. sklenitev sporazuma vseh držav o človekovih pravicah in policijski pregon vsake oblike terorizma pa tudi organiziranega kriminala. Prav tako je bil tudi predlagan finančni vložek pri razvoju, tvorjenju in pri socialni podpori v sosednjih državah Afganistana, saj bi se investicija povrnila, ker bi tako pretrgali vire in zveze terorista bin Ladna. Na področju ukvarjanja s konfliktno vsebino je v ospredju predlog ustanovitve t. i. konfliktnega sveta in tudi mednarodne konference, kjer bi se sklepali skupni dogovori o enotnih protiterorističnih ukrepih in obsojanju teroristov. Smiselna naj bi bila tudi ustanovitev t. i. globalne dokazne in pravične komisije, ki bi preverjala očitke zoper ZDA in Zahod. Med drugim bi bili v pomoč proti terorizmu tudi naslednji kratkoročnih cilji:

- umik vojaških enot (še posebej ameriških in nemških) iz vseh arabskih dežel;
- ukiniti sankcije proti Iraku;
- priznati Palestino kot državo;
- začeti dialog z Iranom;
- podpora koalicijske vlade v Afganistanu.

Področje vplivanja na mnenje in predstave oz. ukrepi na tem področju pa so bolj dolgoročne narave. Več strokovnjakov predlaga sklenitev medverskega dialoga kot možnost prekinitve ali vsaj zmanjšanja sovražnosti. Tudi nasilno preprečevanje terorizma je tu kritično obravnavano, saj naj bi tovrstni ukrepi vodili v propad vrednot in naraščajočo brutalnost v medčloveških odnosih. V nadaljevanju bi bil eden izmed predlogov tudi pripraviti vse verske voditelje do ostrega kritiziranja terorizma, še posebej verskega, in posledično izobčenje teroristov.

Ko je govor o področju obdelave strukturnih vzrokov konfliktov, pa se predlogi osredinijo predvsem na problem v nepravilnih mednarodnih strukturah in še posebej na zunanji in gospodarski politiki ZDA ter državah podpornicah, med njimi tudi ZRN. Po mnenju strokovnjakov se terorizem ne more odpraviti, če se ne odpravi vzrokov nastankov njega, ti pa so v zgoraj omenjeni problematiki.

Na rešitev problemov, zadevajoč ZDA in njeno politiko, je bilo podanih kar nekaj predlogov, kot npr. teženje držav k neodvisnosti od nafte (predvsem postaviti v ospredje razvoj obnovljivih virov), prekinitve trgovine z orožjem in raje investicija v zadovoljitev osnovnih potreb (Schweitzer 2002).

8 ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

V diplomskem delu sem poskušala predstaviti ogrožanje ZRN zaradi terorizma in na kakšne načine se notranjepolitično, zakonodajno in institucionalno bojuje zoper njega.

Ugotovili smo, da je bilo teroristično ogrožanje v preteklosti ZRN predvsem notranje; pri tem je največ preglavic povzročala Frakcija rdeče armade. Pozneje, s poudarkom po letu 2001, pa je glavni val ogrožanja zaradi terorizma začel prihajati v okviru mednarodnega oz. natančneje islamističnega terorizma. V koraku s časom se je tudi način delovanja teroristov spremenil. Medtem ko je bilo med največjo aktivnostjo RAF-a številno veliko terorističnih incidentov v ZRN, se je v zadnjih letih število terorističnih incidentov zmanjšalo. Vzrokov za to je več. Verjetno prvi tiči v dejstvu, da se zaradi večjega nadzora organov redkeje načrtujejo tovrstni incidenti, poleg tega pa gre pri sodobnejših incidentih za večje oblike, večje načrtovanje, večji poseg v družbo. Med zelo pomembne vzroke pri zmanjšanju terorističnih incidentov gotovo lahko štejemo tudi učinkovite državne ukrepe zoper terorizem oz. dejavnost terorizma. ZRN je v boju proti terorizmu sprejel vrsto ukrepov na različnih ravneh – na politični ravni ter na zakonodajni in tudi institucionalni ravni.

V političnem vidiku pri preprečevanju terorizma igrata pomembno vlogo predvsem nemški zvezni parlament in zvezni kancler oz. kanclerka, saj se tu krojijo politični ukrepi zoper zmanjšanja ogrožanja zaradi terorizma, kot sta npr. nemška Program notranje varnosti in Program krepitve notranje varnosti.

Pri pregledu zakonodajnih ukrepov zoper terorizem lahko ugotovimo, da je ZRN zelo dosleden pri sprejemanju zakonov. Vsak organ in njegove pristojnosti so jasno začrtani v posameznih zakonih, ki so še posebej po letu 2001 doživeli veliko dopolnitev in sprememb v pomoč povečanju pristojnosti določenih organov. Gotovo med najpomembnejše zakonodajne ukrepe sodita t. i. Varnostna paketa I in II, ki sta bila ključna osnova pri boju proti islamističnemu terorizmu, sprejeta po letu 2001. Oba sprejeta varnostna paketa, še posebej drugi, pa sta zelo omejila določene pravice tujcev in nemških nedežavljanov, a hkrati zelo povečala pristojnost nekaterih varnostnih organov (še posebej BfV in BKA).

Institucionalno gledano, lahko brez dvoma postavimo trditev, da je ZRN zelo strukturirana država, še posebej v boju proti terorizmu. Z omenjeno problematiko se namreč ukvarja več organov, pri čemer ima vsak svojo nalogo. V preteklosti je bila zelo stroga delitev dela med posameznimi varnostnimi organi (še posebej med policijo in obveščevalnimi službami), ta meja pa se je v zadnjih letih nekoliko zabrisala, saj je ZRN z ustanovitvijo določenih hibridnih organizacij uspel združiti več različnih varnostnih organov v eni službi, katerih namen je bil uspešnejši in bolj povezan boj proti terorizmu. Med institucijami pri izvajanju protiterorističnih ukrepov gotovo izstopa notranje ministrstvo, saj v njegovi pristojnosti delujejo trije najpomembnejši varnostni organi pri preprečevanju terorizma: BfV, BKA in BPOL.

Zaradi konstantnega spreminjanja oblike terorističnega delovanja je pri boju zoper njega pomembno prilagajanje tudi od ZRN.

Na začetku diplomskega dela sem postavila štiri hipoteze, ki si jih zdaj lahko natančneje ogledamo in na osnovi pregleda celotnih podatkov v diplomskem delu preverimo njihovo dejansko resničnost.

Hipoteza 1: *Ker je bil ZRN od 70. let prejšnjega stoletja konstantno tarča različnih terorističnih skupin, se je ta za učinkovito preprečevanje terorizma temeljito organiziral na politični ravni ter tudi na zakonodajni in institucionalni ravni.*

Ugotovili smo, da se je ZRN že od začetka 70. let prejšnjega stoletja srečeval s pojavom terorizma, ki je bil sicer v začetku notranji. Vsekakor se je ZRN že takrat organiziral in pripravil ukrepe, ki so zajemali sprejeme primernih zakonov in tudi posredovanje institucij oz. policije. Od začetka so bili protiteroristični pojavi sicer precej enodimenzionalni, saj je bil takšen po večini tudi pojav terorizma – politično motiviran. Sčasoma pa se je le-ta začel razvijati in oblikovati. Lahko rečemo, da je teroristično ogrožanje v ZRN doživelo vrhunec po septembru 2001. Tako je takrat ZRN tudi začel z naprednejše organizacijske protiteroristične ukrepe. Kar naenkrat so se začeli pojavljati različni politični programi, politično motiviranje zoper terorizem in tudi sprejemanje pomembnih pravnih protiterorističnih osnov za omogočanje lažjega dela institucijam in službam. Opazna je tudi korenita sprememba v sistematizaciji institucij z nalogo

preprečevanja terorizma. Dandanes lahko trdimo, da gre v ZRN za pojav večdimenzionalnih protiterorističnih ukrepov.

Hipoteza 2: *Nemški politični organi so v boju proti terorizmu sprejeli več političnih programov in tudi korenito posegli v zakonodajo z več sklopi protiterorističnih zakonov.*

Še posebej po letu 2001, kot že večkrat omenjeno, je v ZRN opazen skokovit porast protiterorističnih ukrepov. Že samo politični vrh je ostro nastopal proti terorizmu. S sprejetjem Programa notranje varnosti in Programa krepitve notranje varnosti sta nastrojenost proti terorizmu in tudi način preprečevanja prišla na dan. Pomembnejši program, tj. Program notranje varnosti, je vsekakor pomemben politični okvir, ki določa vse možnosti in načine terorističnega ogrožanja in povečanja le-tega. Seveda je tu že govor predvsem o islamističnem terorizmu. Prav tako program določa strategije boja proti terorizmu in opredeljuje vse pojme – kot prvo za lažje razumevanje tematike in kot drugo za jasnejše načrte boja proti terorizmu.

Nemški organi pa so v drugi fazi boja proti zdaj že predvsem islamističnemu terorizmu storili pomemben korak tudi v sprejetju nekaterih pomembnih zakonov oz. sklopov zakonov, usmerjenih proti terorizmu. Tu gre izpostaviti obdobje po letu 2001, in sicer sprejetje Varnostnega paketa I in Varnostnega paketa II, ki sta gotovo – vsaj pravno – omejila moč islamističnega ekstremizma v ZRN. Sklopa zakonov posegata precej ostro v društva in združevanja, razširita pregon terorističnim skupinam in njihovim podpornikom, omogočita lažje pregledovanje sumljivih oseb, izboljšata izmenjavo informacij med organi ter seveda olajšata identifikacijo in pregledovanje sumljivih oseb.

Hipoteza 3: *ZRN je institucionalno oz. strukturno visokoorganiziran v boju proti terorizmu, saj je na področju preprečevanja terorizma delujočih več služb, organov in institucij, pri čemer pa največjo vlogo igrata BfV in BKA.*

ZRN lahko štejemo med najbolj organizirane države pri preprečevanju terorizma. Kot tudi na preostalih področjih je tudi na institucionalnem področju ZRN izjemno organiziran in je najprej vsako delovanje določene institucije, urada, službe zakonsko podprto, kot drugo pa je točno jasno določeno, kam katera služba sodi, komu je podrejena in katere so njene funkcije pri preprečevanju terorizma oz. boju zoper njega.

Organizacijsko gledano, največji del obsega Zvezno notranje ministrstvo, za katerega lahko trdimo, da kot posamezna institucija v vlogi preprečevanja terorizma opravlja samo bolj administrativne zadeve in se bolj pogloblja v organizacijsko načrtovanje glede opravljanja posameznih del. Znotraj notranjega ministrstva sta delujoča urada Zvezni urad za varstvo ustavne ureditve in Zvezni kriminalistični urad, ki pa sta že bolj specializirana za preprečevanje terorizma. Ker smo spoznali njune naloge in funkcije, medtem ko je Zvezni urad za zaščito ustavne ureditve bolj usmerjen v zbiranje in analiziranje informacij, ki bi lahko ogrozile ustavno ureditev ZRN (torej o morebitnih terorističnih akcijah, prizadevanjih itn.) in poznejše informiranje preostalih organov v zvezi s tem, se Zvezni kriminalistični urad že ukvarja bolj operativno s preprečevanjem terorizma. Vsekakor je usmerjen v preprečevanje že nastanka terorizma, na splošno pa lahko zanj trdimo, da združuje več med seboj prepletajočih se funkcij (od mednarodne funkcije, funkcije varovanja in zaščite ter funkcije povezovanja). Glede visoke organiziranosti institucij v boju proti terorizmu gre tu omeniti še delovanje t. i. hibridnih organizacij za preprečevanje terorizma. Čeprav je ZRN kot država zelo načelna in dosledna, je že sam nastanek tovrstnih organizacij korak v novo smer. Pri teh organizacijah gre za sodelovanje strokovnjakov iz več različnih strok oz. služb, združenih v eni organizaciji – vse za večji učinek v premagovanju terorizma. Tu gre omeniti predvsem organizacijo GTAZ in skupino KGINtTE.

Hipoteza 4: *Z vsemi sprejetimi protiterorističnimi ukrepi ZRN posega v človekove pravice in svobodo.*

Ker so bili protiteroristični ukrepi, še posebej tisti, sprejeti v zadnjih 10 letih, res masivni in ker odražajo velik strah v spopadanju s terorizmom, velikokrat tu ni šlo za razmislek o človekovih pravicah in morebitnih kršenjih le-teh. Problematično je tu predvsem obravnavanje osumljenih oseb (izvajanje postopkov, ki niso skladni s pravičnimi postopki, mučenje, ugrabitve ...). Vendar pa tu ne gre samo za velikokrat sporno ravnanje osumljenih oseb. Že samo sprejetje določenih zakonov posega v zasebno sfero vsakega državljana ZRN (npr. pri sprejetju določenih zakonov gre za poseg v pravico do nedotakljivosti stanovanja, poseg v zaščito novinarskih virov in v posamezne skupine s statusom zaščite zaupanja). Predvsem pa je ob vsem tem navalu novih protiterorističnih zakonov jasno razlikovanje med nemškimi državljani in tuji ali državljani islamskega izvora.

9 LITERATURA

1. Ag Friedensforschung. 2001a. *Rechtsstaat ade? Sicherheitspaket II im Bundestag gegen Stimmen der FDP und der PDS verabschiedet*. Dostopno prek: <http://www.ag-friedensforschung.de/themen/Innere-Sicherheit/sicherheitspaket2a.html> (16. junij 2011).
2. --- 2001b. *Anti-Terror-Gesetze und Pressefreiheit*. Dostopno prek: <http://www.ag-friedensforschung.de/themen/Innere-Sicherheit/pressefreiheit.html> (15. oktober 2010).
3. Amt für den Militärischen Abschirndienst. 2011a. *Amtsleitung Präsident*. Dostopno prek: http://www.mad.bundeswehr.de/portal/a/mad/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK94uyk-NzEFL3SpNSi-NK8Yv2CbEdFAMG3Q7k/ (18. september 2011).
4. --- 2011b. *Die Anfänge*. Dostopno prek: http://www.mad.bundeswehr.de/portal/a/mad/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK94uyk-NzEFL3SpNSi-NK8Yr301OLkjMzkDP2CbEdFABIXYjU/ (18. september 2011).
5. --- 2011c. *Struktur*. Dostopno prek: http://www.mad.bundeswehr.de/portal/a/mad/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK94uyk-NzEFL2UzNS84pLiEv2CbEdFAGmxsS8/ (19. september 2011).
6. Bartsch, Susan, Jorg Haßler, William Lindlahr in Andreas Lutsch. 2008. *Die Innen-, Außen- und Sicherheitspolitik der beiden deutschen Großen Koalitionen*. Seminar. Mainz: Johannes Gutenberg-Universität Mainz. Dostopno prek: http://www.politik.uni-mainz.de/cms/Dateien/Handout_Innen-_und_Aussenpolitik_%2822.01.08%29.pdf (16. maj 2011).

7. Ber, Klas. 2007. *Nein zur „verdeckten Online-Durchsuchung“!* Dostopno prek: <http://www.neue-einheit.com/deutsch/is/is2007/is2007-19.htm> (23. maj 2011).
8. Bešker, Marko. 1992. Sustav civilne obrane Njemačke. V *Suvremeni sustavi civilne obrane*, ur. Božidar Jovorič, 62–69 Zagreb: Otvoreno sveučilišće.
9. Beuthner, Andreas. 2006. *Gesetzgeber weitet Netzüberwachung und PC-Monitoring aus. SearchSecurity*, 11. december. Dostopno prek: <http://www.searchsecurity.de/themenbereiche/bedrohungen/allgemein/articles/49914/> (23. maj 2011).
10. Bielefeldt, Heiner. 2008. *Gefahrenabwehr im demokratischen Rechtsstaat. Deutsches Institut für Menschenrechte*. Dostopno prek: http://www.institut-fuer-menschenrechte.de/uploads/tx_commerce/essay_no_9_gefahrenabwehr_im_demokratischen_rechtsstaat.pdf (29. september 2011).
11. *Bild*. 2010. Neue Super-Polizei im Kampf gegen den Terror geplant, 24. november. Dostopno prek: <http://www.bild.de/politik/2010/politik/polizei-im-kampf-gegen-terror-14754686.bild.html> (14. september 2011).
12. Buchholz, Erich. 2008. *Überwachungsstaat*. Berlin: Kai Homilius Verlag.
13. Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. 2011a. *Organisation*. Dostopno prek: https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/BSI/BSI/Organisation_pdf.pdf?__blob=publicationFile (12. september 2011).
14. --- 2011b. *Historie*. Dostopno prek: https://www.bsi.bund.de/DE/DasBSI/Historie/historie_node.html (12. september 2011).
15. --- 2011c. *Organisationsübersicht des BSI*. Dostopno prek: <https://www.bsi.bund.de/ContentBSI/dasBSI/Aufgaben/organisation.html> (12. september 2011).

16. Bundesamt für Verfassungsschutz. 2002. *Aufgaben, Befugnisse, Grenzen*. Dostopno prek: <http://www.verfassungsschutz.de/img/wsd3/abg.pdf> (22. september 2011).
17. Bundeskriminalamt. 2012a. *Abteilung "Kriminalistisches Institut" (KI)*. Dostopno prek: http://www.bka.de/nn_206344/DE/DasBKA/Organisation/KI/organisationKI__node.html?__nnn=true (14. februar 2012).
18. --- 2012b. *Abteilung "Polizeilicher Staatsschutz" (ST)*. Dostopno prek: http://www.bka.de/nn_204678/DE/DasBKA/Organisation/ST/organisationST__node.html?__nnn=true (14. februar 2012).
19. --- 2012c. *Aktuelle Forschungsinitiativen / -projekte*. Dostopno prek: https://www.bka.de/nn_196810/sid_E33B14B95B1D31979128316AFB227219/DE/ThemenABisZ/Deliktsbereiche/TerrorismusExtremismus/ForschungsstelleTerrorismusExtremismus/Forschungsprojekte/forschungsprojekte.html?__nnn=true (16. februar 2012).
20. --- 2012č. *Das BKA*. Dostopno prek: http://www.bka.de/nn_205924/DE/DasBKA/dasBka__node.html?__nnn=true (15. februar 2012).
21. --- 2012d. *Forschungsstelle Terrorismus / Extremismus (FTE)*. Dostopno prek: http://www.bka.de/DE/ThemenABisZ/Deliktsbereiche/TerrorismusExtremismus/ForschungsstelleTerrorismusExtremismus/fte__node.html?__nnn=true (15. februar 2012).
22. --- 2012e. *Organisation / Aufbau des Bundeskriminalamtes*. Dostopno prek: http://www.bka.de/nn_205958/DE/DasBKA/Organisation/organisation__node.html?__nnn=true (14. februar 2012).
23. Bundesministerium des Innern. 2010a. *Die Zusammenarbeit der deutschen Sicherheitsbehörden bei der Terrorismusbekämpfung*. Dostopno prek: <http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/NatZusammenarbeit/NatZusammenarbeit.html> (23. september 2011).

24. --- 2010b. *Gesetzgebung*. Dostopno prek: <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Standardartikel/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/gesetzgebung.html> (23. junij 2011).
25. --- 2010c. *Heraus aus Terrorismus und islamistischem Fanatismus - HATIF!* Dostopno prek: <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Standardartikel/DE/Themen/Sicherheit/ohneMarginalspalte/Terrorismus/hatif.html> (21. september 2011).
26. --- 2011a. *Das Gemeinsame Internetzentrum (GIZ)*. Dostopno prek: <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Standardartikel/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/GemeinsamesInternetzentrum.html?nn=107094> (22. september 2011).
27. --- 2011b. *Das Gemeinsame Terrorismus-abwehrzentrum*. Dostopno prek: <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/gtaz.html> (22. september 2011).
28. --- 2011c. *Bundeskriminalamt*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Behoerden/DE/bka_einzel.html?nn=109678 (13. september 2011).
29. --- 2011č. *Behörden und Einrichtungen*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/DE/Ministerium/BehoerdenEinrichtungen/behordeneinrichtungen_node.html (18. september 2011).
30. --- 2011d. *Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Behoerden/DE/bsi_einzel.html?nn=109678 (12. september 2011).
31. --- 2011e. *Bundesamt für Verfassungsschutz*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Behoerden/DE/bfv_einzel.html?nn=109678 (13. september 2011).

32. --- 2011f. *Die Geschichte des Bundesministeriums des Innern seit 1949*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/DE/Ministerium/BMI/Geschichte/geschichte_node.html (20. september 2011).
33. --- 2011g. *Sicherheit allgemein*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Sicherheit/SicherheitAllgemein/sicherheitallgemein_node.html (12. september 2011).
34. --- 2011h. *Terrorismus bekämpfen*. Dostopno prek: www.bmi.bund.de/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/terrorismus_node.html (12. september 2011).
35. --- 2011i. *Bundespolizei*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Behoerden/DE/bpol_einzel.html?nn=109678%F0 (12. september 2011).
36. Bundesnachrichtendienst. 2010a. *Abteilung Internationaler Terrorismus und Internationale Organisierte Kriminalität (TE)*. Dostopno prek: http://www.bnd.bund.de/cln_227/nn_1366026/DE/Struktur/Abteilung__TE/Abteilung__TE__node.html?__nnn=true (20. september 2011).
37. --- 2010b. *Finanzkontrolle*. Dostopno prek: http://www.bnd.bund.de/cln_227/nn_1365490/DE/Aufsicht__Kontrolle/Finanzkontrolle/Finanzkontrolle__node.html?__nnn=true (20. september 2011).
38. --- 2010c. *Organisationsstruktur*. Dostopno prek: http://www.bnd.bund.de/cln_236/nn_1366116/DE/Struktur/Struktur__node.html?__nnn=true (20. september 2011).
39. --- 2010č. *Parlamentarische Kontrolle*. Dostopno prek: http://www.bnd.bund.de/cln_2236/nn_1365478/DE/Aufsicht__Kontrolle/Parlamentarische__Kontrolle/Parlamentarische__Kontrolle__node.html?__nnn=true (20. september 2011).

40. --- 2010d. *Wir über uns*. Dostopno prek: www.bnd.bund.de/cln_236/nn_1365490/DE/WirUeberUns/WirUeberUns__node.html?__nnn=true (20. september 2011).
41. Bundespolizei. 2011a. *Historie der Bundespolizei*. Dostopno prek: http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Historie/historie_node.html (14. september 2011).
42. --- 2011b. *Organisation der Bundespolizei*. Dostopno prek: http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Organisation/organisation_node.html;jsessionid=535ED5837F463D80ADC7C65619E574FF.2_cid102 (13. september 2011).
43. Bundesrat. 2010a. *Gremien und Konferenzen. Ständige Konferenz der Innenminister und -senatoren der Länder (IMK)*. Dostopno prek: http://www.bundesrat.de/cln_110/nn_9540/DE/gremien-konf/gremien-konf-node.html?__nnn=true (20. marec 2011).
44. --- 2010b. *Struktur und Aufgaben*. Dostopno prek: http://www.bundesrat.de/nn_8334/DE/struktur/struktur-node.html?__nnn=true (15. februar 2011).
45. Bundesverband Informationswirtschaft, Telekommunikation und neue Medien e. V. 2009. *Koordinierungsgruppen Terrorismusbekämpfung*. Dostopno prek: http://www.bitkom.org/de/themen/37271_58358.aspx (21. september 2011).
46. Bundeswehr. 2012. *Die Streitkräfte*. Dostopno prek: http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde!/ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK9pPKUUVL3ikqLUzJLsosTUtJJU_YJsR0UAPB4qnw!!/ (15. februar 2012).
47. Bundeszentrale für politische Bildung. 2010. *Dokumente und Links. Die Maßnahmen von Bund und Ländern*. Dostopno prek: http://www.bpb.de/themen/ZL1B4U,0,0,%20Dokumente_und_Links.html (20. junij 2011).

48. Ciglarič, Bojan. 1998. *Bundesnachrichtendienst. Zvezna obveščevalna služba ZRN*. Diplomsko delo. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
49. Classen, Georg. 2001. *Die Anti-Terror Pakete Kritische Lesehilfe*. Dostopno prek: <http://www.telegraph.ostbuero.de/105/classen.htm> (15. oktober 2010).
50. Council of the european union. 2007. *EU terrorist list - Adoption of new consolidated list*. 2007. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/95034.pdf (18. maj 2011).
51. Daten-Speicherung.de. 2009. *Überwachungsgesetze*. Dostopno prek: <http://www.daten-speicherung.de/index.php/ueberwachungsgesetze/> (24. junij 2011).
52. Der Bundespräsident. 2012a. *Amt und Aufgaben*. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/DE/Amt-und-Aufgaben/amt-und-aufgaben-node.html> (20. februar 2012).
53. --- 2012b. *Amtliche Funktionen*. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/DE/Amt-und-Aufgaben/Wirken-im-Inland/Amtliche-Funktionen/amtliche-funktionen.html> (28. januar 2012).
54. --- 2012c. *Christian Wulf (2010-2012)*. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/DE/Die-Bundespraesidenten/Christian-Wulff/Christian-Wulff-node.html> (17. marec 2012).
55. --- 2012č. *Bundespräsident Joachim Gauck*. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/DE/Die-Bundespraesidenten/Joachim-Gauck/Joachim-Gauck-node.html> (17. marec 2012).
56. --- 2012d. *Wirken im Innland*. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/DE/Amt-und-Aufgaben/Wirken-im-Inland/wirken-im-inland-node.html> (20. februar 2012).

57. Deutscher Bundestag. 1991. *Tätigkeit der »Koordinierungsgruppe Terrorismusbekämpfung«*. Dostopno prek: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/12/010/1201033.pdf> (21. september 2011).
58. --- 2006a. *Das Gemeinsame Analyse- und Abwehrzentrum illegale Migration in Berlin-Treptow*. Dostopno prek: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/024/1602432.pdf> (23. september 2011).
59. --- 2006b. *Rechtmäßigkeit und Anwendung von Online-Durchsuchungen*. Dostopno prek: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/037/1603787.pdf> (12. maj 2011).
60. --- 2009. *Wissenschaftliche Dienste. Maßnahmen zur Terrorismusbekämpfung seit dem 11. september 2001*. Dostopno prek: http://www.bundestag.de/dokumente/analysen/2007/Terrorismusbekaempfung_kor.pdf (19. junij 2011).
61. --- 2010a. *Funktion und Aufgabe*. Dostopno prek: <http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/index.html> (10. januar 2011).
62. --- 2010b. *Programm zur Stärkung der Inneren Sicherheit*. Dostopno prek: <http://de.vionto.com/show/me/Programm+zur+St%C3%A4rkung+der+Inneren+Sicherheit> (23. maj 2011).
63. --- 2011a. *Das Gemeinsame Analyse- und Strategiezentrum illegale Migration – Sachstand 2011*. Dostopno prek: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/067/1706720.pdf> (22. september 2011).
64. --- 2011b. *Regierungsbericht: Konflikt in Afghanistan militärisch nicht zu lösen*. Dostopno prek: http://www.bundestag.de/presse/hib/2011_01/2011_004/10.html (28. januar 2011).

65. Deutsches Institut für Menschenrechte. 2006. *Terrorismus und Menschenrechte*. Dostopno prek: http://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Unterrichtsmaterialien/unterrichtsmaterialien_terrorismus_und_menschenrechte.pdf (28. september 2011).
66. *Deutsches Wahlrecht*. Dostopno prek: <http://www.deutsches-wehrrecht.de/> (14. marec 2012).
67. Die Bundeskanzlerin. 2012a. *Geschichte*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BK/De/Kanzleramt/Geschichte/geschichte.html> (3. februar 2012).
68. --- 2012b. *Kanzleraufgaben*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BK/De/Kanzleramt/AufgabenderKanzlerin/aufgaben-der-kanzlerin.html;jsessionid=1BDCDC9EFBF8A17BAA9390B37BA2DD1E.s1t2> (3. februar 2012).
69. Die Bundesregierung. 2011a. *Der Kampf gegen den Terror muss weitergehen*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2011/05/2011-05-02-reaktionen-auf-osama-bin-laden.html> (28. januar 2011).
70. --- 2011b. *Antiterrorgesetze um vier Jahre verlängert*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2011/08/2011-08-17-sicherheitsgesetze.html> (06. september 2011).
71. --- 2011c. *Aktuelle Auslandseinsätze der Bundeswehr*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/StatischeSeiten/Breg/ThemenAZ/Sicherheitspolitik/sicherheitspolitik-2006-08-15-im-ueberblick-auslandseinsaetze-der-bundeswehr.html> (15. september 2011).
72. Die Kriminal-Polizei. 2006. *Neue Kronzeugregelung*. Dostopno prek: http://www.kriminalpolizei.de/articles,neue_kronzeugenregelung,1,83.htm (20. junij 2011).

73. Fossati, Marco. 2005. *Terorizem in teroristi*. Ljubljana: Sophia.
74. *Frankfurter Allgemeine Politik*. 2010. Urteile gegen Islamisten in Deutschland, marec. Dostopno prek: <http://www.faz.net/aktuell/politik/chronologie-urteile-gegen-islamisten-in-deutschland-1950783.html> (14. september 2011).
75. Germann, Jan-Peter. 2009. *Terror und Anti-Terror. Politische Gewalt, Sicherheitspolitik und die strategische Kultur der Terrorismusbekämpfung in Deutschland. Inauguraldissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Philosophie*. Dostopno prek: <http://d-nb.info/1000263800/34> (10. marec 2011).
76. *Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten (Artikel 1 des Gesetzes über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten) (BKAG-Art. 7 Satz 1 G.v)*. (BGBl I.S. 1997). Dostopno prek: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bkag_1997/gesamt.pdf (15. oktober 2010).
77. *Gesetz zur Bekämpfung des Terrorismus (Terrorismusbekämpfungsgesetz)*. (BGBl. I S. 361 (Nr. 3), 2002). Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Gesetzestexte/DE/Terrorismusbekaempfungsgesetz.pdf?__blob=publicationFile (15. oktober 2010).
78. Glaeßner, Gert-Joachim. 2002. Sicherheit und Freiheit. *Aus Politik und Zeitgeschichte* 48 (3). Dostopno prek: http://www.bpb.de/publikationen/RWMD40,0,Sicherheit_und_Freiheit.html (28. september 2011).
79. *Global Terrorism Database (GTD)*. Dostopno prek: <http://www.start.umd.edu/gtd/> (29. september 2010).
80. Grässle-Münscher, Josef. 2002. *Terror und Herrschaft*. Hamburg: Europäische Verlagsanstalt, Sabine Groenewold Verlage.

81. Grizold, Anton. 1992. Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V *Razpotja nacionalne varnosti*, ur. Anton Grizold, 63–71. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
82. --- 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek in vojna*, ur. Luard Evan, Iztok Simoniti in Anton Grizold, 83–92. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
83. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG)*. (BGBl. I S. 1949). Dostopno prek: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf> (15. oktober 2010).
84. Hacke, Christian. 2005. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer. *Aus Politik und Zeitgeschichte* 40 (13). Dostopno prek: http://www.bpb.de/publikationen/L7928P,0,Die_Au%DFenpolitik_der_Regierung_Schr%F6derFischer.html (25. maj 2011).
85. *Handelsblatt*. 2001. Das Sicherheitspaket I., 11. oktober. Dostopno prek: <http://www.handelsblatt.com/archiv/das-sicherheitspaket-i/2106886.html> (21. junij 2011).
86. Harnisch, Sebastian. 2006. *Deutsche Sicherheitspolitik im Zeitalter des internationalen Terrorismus*. Dostopno prek: <http://www.uni-heidelberg.de/md/politik/harnisch/person/vortraege/kasberlin2006.pdf> (14. junij 2011).
87. Heinz, Wolfgang S. 2004. Internationale Terrorismusbekämpfung und Achtung der Menschenrechte. *Aus Politik und Zeitgeschichte* 56 (32). Dostopno prek: http://www.bpb.de/publikationen/T4X1TS,4,0,Internationale_%20Terrorismusbek%EA4mpfung_und_Achtung_der_Menschenrechte.html#art4 (28. september 2011).

88. Henken Lühr. 2007. Rüstungsprogramm der Bundesrepublik Deutschland. *Deutsche Friedensgesellschaft – Vereinigte KriegsdienstgegnerInnen*, 19. oktober. Dostopno prek: <http://www.dfg-vk.de/thematisches/umruestung-bundeswehr/2007/250> (12. maj 2011).
89. Heymanns Strafrecht. 2008. *Strafbarkeit wegen Parteiverrats durch einen Rechtsanwalt aufgrund des Betrautsein mit der Verteidigung zweier Zeugen in den gegen sie gerichteten Strafverfahren in derselben Rechtssache – Kriterien für das Vorliegen einer Partei i.S.d. § 356 Strafgesetzbuches (StGB)*. Dostopno prek: <http://www.strafrecht-online.de/inhalte/strafrechtliche-entscheidungen/%20aktuelle-urteile/bgh-urt-v-25062008-5-str-10907/> (12. junij 2011).
90. Hirschmann, Kai. 2006. Internationaler Terrorismus. *Informationen zur politischen Bildung (Heft 291)* 79 (32). Dostopno prek: http://www.bpb.de/publikationen/HMYBJN,0,Internationaler_Terrorismus.html (20. oktober 2010).
91. Hirschmann, Kai in Christian Leggmann. 2003. *Der Kampf gegen den Terrorismus*. Berlin: Berliner Wissenschaftsverlag.
92. Institut für Zeitgeschichte. 2011. *Demokratischer Staat und terroristische Herausforderung*. Dostopno prek: <http://www.ifz-muenchen.de/anti-terror-politik.html> (14. oktober 2011).
93. Ivanuša, Teodora in Iztok Podbregar. 2008. *Terorizem in jedrska, radiološka, kemična ter biološka obramba*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
94. Knorr, Marion. 2001. Anti-Terror-Programme der Länder. *Bürgerrechte & Polizei/CILIP* 70 110 (17). Dostopno prek: <http://www.cilip.de/ausgabe/70/at-programm.htm> (11. februar 2011).

95. Korte, Jan. 2006. »*Programm zur Stärkung der Inneren Sicherheit*« – Kritik und Anmerkungen. Dostopno prek: <http://dokumente.linksfraktion.de/mdb/7706821184.pdf> (12. maj 2011).
96. Kutscha, Martin. 2007. Alles in Sicherheit. *Blätter für deutsche und internationale Politik* 8. Dostopno prek: <http://www.blaetter.de/archiv/jahrgaenge/2007/august/alles-in-sicherheit> (15. oktober 2010).
97. Landesvermessung und Geobasisinformation Brandenburg. 2009. *Programm Innere Sicherheit*. Dostopno prek: http://www.mi.brandenburg.de/sixcms/media.php/1056/Programm_Innere_Sicherheit.pdf (25. april 2011).
98. Maciejewski, Marek. 2005. *Seminararbeit zum Thema Chronologie des Terrorismus in Deutschland. Europa*. Dostopno prek: http://viadrina.euw-frankfurt-o.de/fwkmt/download/T2_MMaciejewski.pdf (25. september 2010).
99. Meckel, Markus. 2002. Sicherheitspolitische Herausforderungen nach den Terroranschlägen vom 11. September 2001 und die zukünftige Rolle der NATO. *Deutscher Bundestag*, 7. februar. Dostopno prek: http://www.bundestag.de/bundestag/europa_internationales/international/nato_pv/archiv/berichterst/istanbul005.pdf (10. oktober 2010).
100. Ministerium des Innern Brandenburg. 2009. *„Programm Innere Sicherheit“ mit einheitlichem Handlungsrahmen gegen alte und neue Herausforderungen*. Dostopno prek: <http://www.mi.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=bb2.c.556033.de> (25. april 2011).
101. Neumann, R. Peter. 2009. *Terrorismus im 21. Jahrhundert. Der Rechtsstaat als Leitlinie für die deutsche Politik*. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/iez/06599.pdf> (11. oktober 2010).
102. Podbregar, Iztok. 2008. *Vohunska dejavnost in gospodarstvo*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

- 103.Purg, Adam. 1995. Nekatera nerešena vprašanja na varnostno-obveščevalnem področju. *Javna uprava* 2 (31): 163-178; Gospodarski vestnik.
- 104.--- 1997. *Boj proti mednarodnemu terorizmu*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
- 105.Rogusch, Kai. 2009. Feindrecht - Die rechtsförmige Untergrabung des Rechts. *Sozialistische Positionen. Beiträge zu Politik, Kultur und Gesellschaft* (5). Dostopno prek: <http://www.sopos.org/aufsaeetze/4a195c5b64734/1.phtml> (21. junij 2011).
- 106.*Schiedsamts Zeitung*. 1975. Aufsätze Zur Strafrechts- u. Strafverfahrensrechtsreform, 46 (04). Dostopno prek: http://www.schiedsamt.de/fileadmin/schiedsamtszeitungsarchiv/1975/Heft04/1975_04_S_45a-51.pdf (13. junij 2011).
- 107.*Schlüssel Dokumente zur deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert*. Dostopno prek: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=1000_dokumente_de&viewmode=0&l=de (20. junij 2011).
- 108.--- 1998. *Gesetz zur Änderung des Einführungsgesetzes zum Gerichtsverfassungsgesetz [Kontaktsperregesetz], 30. september 1977*. Dostopno prek: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0106_ksg&object=context&st=&l=de (20. junij 2011).
- 109.Schmidt, Wolbert. 2003. Effektiver Kampf gegen den Terrorismus. *Bundeszentrale für politische Bildung*, 23. maj. Dostopno prek: http://www.bpb.de/themen/0CUIZY,0,Effektiver_Kampf_gegen_den_%20Terrorismus.html (3. oktober 2010).
- 110.Schoch, Bruno. 2003. Der neue Terrorismus: Hintergründe und Handlungsfelder in arabischen Staaten. V *Der Kampf gegen den Terrorismus*, ur. Kai Hirschmann in Christian Leggmann, 41–81. Berlin: Berliner Wissenschaftsverlag.

- 111.Schulte, Philipp H. 2008. *Terrorismus und Anti-Terrorismus-Gesetzgebung: Eine rechtssoziologische Analyse*. Münster: Waxmann Verlag GmbH.
- 112.Schultz, Richard, Godson Roy in Quester George H. 1997. *Security Studies for the 21 st Century*. Sterling: Brassey's.
- 113.Schütte, Matthias A. 2003. *Die Sicherheitsbehörden des Bundes*. Dostopno prek: http://www.deutsches-wehrrecht.de/Aufsaeetze/UBWV_2003_447.pdf (16. september 2011).
- 114.*Schwäbische.de*. 2004. Bundespräsident fordert von deutschen Muslimen Distanz zum Terror, 11. september. Dostopno prek: http://www.schwaebische.de/home_artikel,-Bundespraesident-fordert-von-deutschen-Muslimen-Distanz-zum-Terror-_arid,1214384.html (20. februar 2011).
- 115.Schweitzer, Christine. 2002. Gewaltlose/zivile Alternativen der Terrorismus-Bekämpfung. *Netzwerk Friedenskooperative FFI/02*. Dostopno prek: <http://www.friedenskooperative.de/ff/ff02/1-41.htm> (29. september 2011).
- 116.*Spiegel*. 2008. Bundesrat verabschiedet BKA-Gesetz, 19. december. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,597497,00.html> (20. februar 2011).
- 117.--- 2009. Geständnisse bringen Sauerland-Gruppe Strafrabatt ein, 4. marec. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,681700,00.html> (18. september 2011).
- 118.--- 2010. Helfer der Sauerland-Gruppe muss ins Gefängnis, 15. oktober. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,723422,00.html> (15. september 2011).

119. *Stern*. 2006. »Generalverdacht gegen alle«, 4. september. Dostopno prek: <http://www.stern.de/politik/deutschland/anti-terror-massnahmen-generalverdacht-gegen-alle-569194.html> (20. oktober 2010).
120. Szukala, Andrea. 2010. *Alter und Neuer Terrorismus*. Dostopno prek: http://www.bpb.de/themen/V5H005,0,0,Alter_und_Neuer_Terrorismus.html (10. oktober 2010).
121. --- 2011. *Die Maßnahmen der Bundesregierung*. Dostopno prek: www.bpb.de/themen/I3NDO5,0,0,Die_Ma%DFnahmen_der_Bundesregierung.html (3. marec 2011).
122. Tophoven, Rolf. 2003. Islamische Netzwerkstrukturen in Deutschland. V *Der Kampf gegen den Terrorismus*, ur. Kai Hirschmann in Christian Leggmann, 41–81. Berlin: Berliner Wissenschaftsverlag.
123. Van Buuren, Jelle. 2003. *Transparenz ist in der EU noch immer problematisch*. Dostopno prek: <http://www.heise.de/tp/artikel/14/14714/1.html> (12. oktober 2010).
124. Von Stahl, Alexander. 1993. Terrorismus in der Bundesrepublik Deutschland – eine aktuelle Einschätzung des Generalbundesanwalts. V *Politische Studien – Sonderheft 3/1993*, ur. Hans Siedel, 77–87. München: Atwerb – Verlag KG.
125. Waldmann, Peter. 2010. *Determinanten des Terrorismus*. Dostopno prek: <http://www.velbrueck-wissenschaft.de/produkt.php?isbn=3-934730-01-9&sub=4&precat=&kw=> (13. oktober 2010).
126. Wolf, Bernd. 2007. *Chronologie: Die Anfänge des Terrorismus in Deutschland*. Dostopno prek: <http://goo.gl/kjVF6> (13. oktober 2010).
127. Wördermann, Franz in Löser Hans-Joachim. 1977. *Terrorismus: Motive, Täter, Strategien*. München: R. Piper Verlag.

128. Wörlein, Jan. 2009. *Das Trennungsgebot zur Zusammenarbeit: Institutionalisierte Kooperation von Polizei und Geheimdiensten*. Dostopno prek: <http://einstellung.so36.net/de/prozess/zeitung/artikel/1266> (21. september 2011).
129. Žnidarič, Boris. 2004. *Zavarovalništvo in varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.